

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Kyberšikana v oblasti nižšího sekundárního vzdělávání

Kateřina Zajícová

Bakalářská práce

2018

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Zajícová**
Osobní číslo: **H15172**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Kyberšikana v oblasti nižšího sekundárního vzdělávání**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Hlavním tématem bakalářské práce je problematika kyberšikany u žáků základních škol. Práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část objasní důležité pojmy spojené s kyberšikanou. Nejprve vymezí rozdíly běžné šikany a kyberšikany. Porovná i oběť a agresora. Také nastíní její příčiny, následky a nejčastější formy. Zvláště se práce věnuje prostředí sociálních sítí a také nastíní řešení kyberšikany nejen v českém prostředí, ale i v zahraničí. V praktické části je zkoumán cíl práce, kterým je zjistit, jakým způsobem žáci v dnešní době využívají internet a zda ho používají bezpečně. Dále je průzkum zaměřen na znalost kyberšikany a její výskyt. Přístup výzkumného šetření je kvantitativní a nástrojem je dotazník vlastní konstrukce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-210-6374-7.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5.

ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.

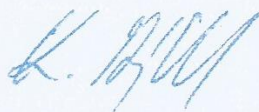
SPITZER, Manfred. *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7.

WEBER, N. L., & PELFREY Jr., W. V. *Cyberbullying: Causes, Consequences, and Coping Strategies*. El Paso: LFB Scholarly Publishing LLC. 2014. ISBN 978-1-59332-761-3

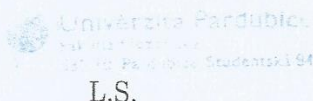
Vedoucí bakalářské práce: **prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2018**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

Univerzita Pardubice
Studentský ústřední úřad

L.S.

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2017

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 22. 3. 2018

Kateřina Zajícová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu prof. PhDr. Karlu Rýdlovi, CSc. za pomoc, ochotu, a především trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat panu doc. Mgr. Kamilovi Kopeckému, Ph.D. za rady a nahlédnutí do problematiky na počátku tvorby práce.

ANOTACE

Hlavním tématem bakalářské práce je problematika kyberšikany u dětí a dospívajících. Teoretická část se věnuje souvislostem, základním pojmům, definici a rozdělení kyberšikany. Zabývá se aktéry, řešením a jednotlivými projekty v České republice i v zahraničí. Praktická část popisuje výzkumné šetření na základní škole. Hlavním cílem je zjistit, zda se problematika kyberšikany žáků dotýká. Zaměřeno je na informovanost žáků, zkušenosti s některým z projevů kyberšikany, a také na pohyb žáků na internetu. Řeší, kolik času zde tráví, které aktivity vyhledávají nebo zda se chovají bezpečně.

KLÍČOVÁ SLOVA

kyberšikana, internet, moderní komunikační technologie, děti, dospívající

TITLE

Cyberbullying at Lower Secondary Education Level

ANNOTATION

The main topic of the bachelors work is an issue of the cyberbullying among children and teenagers. A theoretical part pursues the context, basics terms, the definition and the partition of the cyberbullying. It deals with actors, solutions and projects in the Czech republic and abroad. A practical part describes the research at an elementary school. The main objective is to find out whether the problem of the cyberbullying concerns students. It focuses on a students awareness, experiences with cyberbullying and a students movements on the internet. It solves how much time they spend here, which activities they are looking for or the safety.

KEYWORDS

cyberbullying, internet, modern communication technology, children, teenagers

OBSAH

ÚVOD	10
1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY	12
1.1 Internet a nové technologie	12
1.2 Agrese a agresivita	14
1.3 Šikana a kyberšikana	15
1.4 Kyberšikana versus online obtěžování	17
2. DEFINICE KYBERŠIKANY	19
2.1 Projevy kyberšikany	19
2.1.1 Vydávání se za někoho jiného, krádež identity, krádež hesla	19
2.1.2 Vyloučení a ostrakizace	20
2.1.3 Flaming	20
2.1.4 Kyberharašení a kyberstalking	20
2.1.5 Pomlouvání	20
2.1.6 Odhalení a podvádění	21
2.1.7 Happy slapping	21
2.2 Nástroje pro šíření kyberšikany (kanály/média)	21
2.2.1 Sociální sítě	21
2.2.2 Online interaktivní hry	22
2.2.3 Webové stránky, blogy a internetové ankety	22
2.2.4 Instant messaging a textové zprávy	23
2.2.5 Elektronická pošta	23
2.2.6 Chatovací místnosti a diskuzní fóra	23
2.3 Kybergrooming	24
2.4 Sexting	25
3. AKTÉŘI KYBERŠIKANY A JEJÍ DOPADY	26
3.1 Oběť	26

3.2	Agresor	27
3.3	Publikum	28
3.4	Dopady	29
3.4.1	Dopady na oběť	29
3.4.2	Dopady na agresora.....	30
3.4.3	Dopady na okolí (přihlízející, publikum).....	30
4.	ŘEŠENÍ, VÝZKUMY, PROJEKTY V ČR A V ZAHRANIČÍ.....	31
4.1	Strategie řešení, prevence a intervence	31
4.2	Výzkum kyberšikany, významné projekty, instituce a programy.....	33
4.2.1	Projekty a instituce v zahraničí	33
4.2.2	Projekty v ČR.....	34
5.	PRAKTICKÁ ČÁST	36
5.1	Popis metodologie	36
5.1.1	Cíl práce	36
5.1.2	Stanovení výzkumných otázek a formulace hypotéz.....	36
5.1.3	Metoda sběru dat.....	38
5.1.4	Výběr výzkumného souboru	38
5.2	Sběr dat a jejich analýza.....	39
5.3	Vyhodnocení výsledků.....	39
5.3.1	Prezentace dat	39
5.3.2	Vyhodnocení hypotéz	47
5.3.3	Interpretace dat.....	51
	ZÁVĚR	55
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
	PŘÍLOHY	59

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Graf 1 - Pohlaví respondentů	39
Graf 2 - Navštěvovaný ročník respondentů	40
Graf 3 - Věk respondentů	40
Graf 4 - Čas, který respondenti tráví na internetu	42
Graf 5 - Vzájemné sdílení hesel respondentů	43
Graf 6 - Postoj k bezpečnosti sdílení vlastní fotografie	44
Graf 7 - Komunikace respondentů s cizími lidmi	44
Graf 8 - Znalost pojmu kyberšikana	45
Graf 9 - Zkušenost respondentů s projevy kyberšikany	46
Graf 10 - Svěření se respondentů s problémy spojenými s kyberšikanou	47
Tabulka 1 - Komunikační zařízení, které vlastní respondenti	41
Tabulka 2 - Místo, kde respondenti využívají internet	41
Tabulka 3 - Nejčastější aktivity respondentů na internetu	42
Tabulka 4 - Zveřejňované údaje na internetu respondenty	43
Tabulka 5 - Místo setkání s pojmem kyberšikana	45
Tabulka 6 - Projevy kyberšikany, se kterými se respondenti setkali	46
Tabulka 7 - Data získaná z dotazníků k testování H1	48
Tabulka 8 - Rozdělení četností při testování H1	48
Tabulka 9 – Data získaná z dotazníků k testování H2	49
Tabulka 10 - Rozdělení četností při testování H2	49
Tabulka 11 - Data získaná z dotazníků k testování H3	50
Tabulka 12 - Rozdělení četností při testování H3	50
Tabulka 13 - Data získaná z dotazníků k testování H4	50
Tabulka 14 - Rozdělení četností při testování H4	51

ÚVOD

Zastáváme názor, že se v současné době rozvoj nových technologií dotýká většiny lidí. Prostředí internetu se stává nedílnou součástí našeho každodenního života. Není pochyb o tom, že každá nová technologie či aktivita s ní spojená má svou kladnou i zápornou stránku. Jedním z problémů, které s sebou přináší pohyb v internetovém prostředí a přítomnost tzv. chytrých zařízení, je právě kyberšikana, kterou se tato práce zabývá. I přes to, že je kyberšikana velmi aktuálním tématem, neexistuje zatím dostatek výzkumů a pramenů, které by tuto problematiku důkladně objasňovali. Nejasné definice mohou vznikat i na základě neustálého vývoje tohoto fenoménu. Domníváme se, že může trvat ještě několik let, než bude tato oblast dostatečně zmapována. Každá nová práce, která apeluje na nebezpečnost tohoto jevu nebo objasňuje nesrovnalosti v základních pojmech a definicích, je přínosem.

Kyberšikana se může týkat kohokoliv, ale jak uvádí Černá a kol. (2013, s. 9), výskyt tohoto jevu platí především u dospívajících, kteří mají potřebu být v online světě vzájemně a neustále propojeni. Děti a dospívající tráví na internetu čím dál více času a mohou zde být vystaveni různým negativním vlivům. Proto jsme se rozhodli věnovat práci právě této skupině. Konkrétně se zaměříme na žáky druhého stupně základních škol. I když jsme si vědomi, že kyberšikana může probíhat u dětí mladších nebo naopak mezi dospělými lidmi, souhlasíme s tím, že žáci ve věku 11 až 15 let jsou rizikovou skupinou.

Práce se skládá ze dvou částí. V první, teoretické části, je hlavním účelem předložit základní poznatky o dané problematice. Jedná se o souvislosti, základní pojmy, rozdělení či definici samotné kyberšikany a jejích aktérů. Praktická část práce vychází z výzkumného šetření. Hlavním účelem je zjistit, zda se problematika kyberšikany žáků skutečně dotýká. Zajímá nás především informovanost žáků, jestli se s pojmem kyberšikana setkali, popřípadě kde. Dále je dílčím cílem zjistit, zda mají žáci zkušenosti s některým z projevů kyberšikany, a to z hlediska obětí. Zastáváme názor, že kyberšikanu nelze zkoumat odděleně, proto se průzkum zaměří i na samotný pohyb žáků na internetu. Kolik času zde tráví, které aktivity vyhledávají nebo zda se chovají bezpečně. Bezpečnost budeme pozorovat například na postoji ke zveřejňování osobních údajů, vzájemnému sdílení hesel nebo komunikaci s cizími lidmi.

Pokud se podrobněji podíváme na rozvržení práce, teoretická část obsahuje čtyři kapitoly. Úvod se zabývá kontextem a souvislostmi, které se pojí s problematikou kyberšikany. Nastíníme zde základní charakteristiky prostředí internetu a nových technologií. Také je nutné se věnovat jevům jako je agrese a agresivita. Mnoho odborníků, kteří hovoří o základních

pojmech a definicích kyberšikany čerpají z poznatků o tzv. tradiční šikaně. Proto se věnujeme i základním rozdílům tradiční šikany a kyberšikany. Druhá kapitola se již věnuje samotné definici kyberšikany. Řeší její jednotlivé projevy a nástroje. Třetí kapitola je zaměřena na aktéry procesu kyberšikany a na dopady, které na ně kyberšikana má. Je nutné si uvědomit, že mezi aktéry nepatří jen oběť a agresor, ale zásadní vliv na celou situaci má i okolí (publikum, přihlížející). Ve čtvrté kapitole nastíníme řešení, uvedeme příklady proběhlých výzkumů a předložíme stručný seznam projektů působících v České republice i v zahraničí.

Praktické části práce se věnuje poslední kapitola. Ta předkládá základní informace o použité metodologii při výzkumném šetření. Tento průzkum je kvantitativní a nástrojem je dotazník vlastní konstrukce. Pátá kapitola popisuje stanovené cíle a hypotézy. Dále objasňuje, jak konkrétně probíhal sběr dat a jejich analýza. Získaná data jsou prezentována pomocí grafů a tabulek. Zakončení práce se týká konkrétních interpretací a výsledků. Předkládáme, zda jsme naplnili cíle práce a vyvozujeme závěry z našeho výzkumného šetření.

1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY

Kyberšikanu, jako aktuální společenský problém, musíme sledovat v širokém kontextu. Tento jev má mnoho forem, projevů a lze na něj nahlížet z různých perspektiv. Pojem kyberšikana je mezi lidmi obecně známý, ale často o něm mají chybnou představu. Než se budeme věnovat definici samotné kyberšikany, je nutné si formulovat základní pojmy a souvislosti, které tento jev provází.

1.1 Internet a nové technologie

Přítomnost internetu a nejrůznějších nových technologií je přirozenou součástí života mnoha mladých lidí. Šmahel (in Ševčíková a kol., 2014, s. 19) uvádí, jak si dnes děti a dospívající neumí představit život bez elektronických zařízení a internetu, jelikož se již narodili do světa plného digitálních technologií. Chytrých zařízení je v současné době nesčetné množství. Konkrétně se jedná o chytré mobilní telefony, tablety, počítače, notebooky, zařízení určené pro poslouchání hudby, herní konzole, televize a v neposlední řadě chytré lednice, kávovary a další spotřebiče.

Digitální svět se neustále vyvíjí, mobilní telefony a další menší přístroje aktuálně přebírají činnosti, které dříve byly dostupné pouze na velkých počítačích. Díky internetovému prostředí se všechna zařízení dají také vzájemně propojit. Tyto technické novinky vedou k tomu, že jsou uživatelé „vždy připojeni“. Jedná se zde o neustálou interakci s okolím. Připojení k internetu nalezneme doma, ve škole, v práci, v jednotlivých dopravních prostředcích či restauračních zařízeních (Šmahel in Ševčíková a kol., 2014, s. 20).

Kolář (2011, s. 92) uvádí: *„Každá technologie v sobě ukrývá paradox: nuž může krájet chleba, ale také zabíjet. S mobilem a internetem je to podobné.“* S tímto tvrzením nelze nesouhlasit, ale nesmíme opomenout důležitou skutečnost. Příčiny kyberšikany nemůžeme hledat v samotném digitálním světě. Nové technologie a virtuální prostředí nevznikly za účelem šíření agrese a šikanování. Kyberšikana je odchylkou v chování jedince. Původcem problematiky je člověk nikoliv samotná zařízení. Z historického hlediska se nové techniky a vynálezy staly negativními až tím, jak je lidé zneužili.

Internetová komunikace a vystupování na internetu jsou velmi specifické. Například se zde můžeme prezentovat tak, jak chceme, aby nás vnímali ostatní. Internet je dnes jedním ze zdrojů sociálních kontaktů. Jelikož zde neexistují žádné pevné hranice, lidé mohou získávat lepší sociální postavení či pocit vlastní hodnoty (Černá a kol., 2013, s. 15).

Konkrétně můžeme uvést, že: „*Pro adolescenty je klíčové obstat v mezilidském kontaktu s kamarády a spolužáky – taková dovednost je pak zdrojem jejich sebevědomí, pocitu samostatnosti*“ (Macek in Černá a kol., 2013, s. 14).

Je zřejmé, že si dospívající teprve formují svou vlastní identitu, a proto experimentují s různými rolemi, které jim internet nabízí. V tomto prostředí se pohybují anonymně, a proto jejich chování nemá žádné výrazné negativní následky. S tím souvisí především disinhibiční efekt (Černá a kol., 2013, s. 14).

Šmahaj (2014, s. 22) upozorňuje, že tento efekt hraje důležitou roli v online komunikaci. Mnoho výzkumníků se dokonce přiklání k předpokladu, že v rámci kyberšikany, má svou nezastupitelnou roli. Disinhibice je psychologickým pojmem, mezi jehož typické znaky dle Vybírala (In Šmahaj, 2014, s. 22) patří ztráta a odložení zábran, ostychu, vypínání svědomí, obcházení cenzury, zvýšená zvědavost či impulzivní rozhodování.

V souvislosti s kyberšikanou definujeme disinhibiční efekt ve virtuálním prostředí. Při online disinhibici probíhá komunikace také bez určitých zábran. Dítě či dospívající překračuje hranice, které by v offline světě nikdy neporušil (Černá a kol., 2013, s. 15). Problém vidíme především v tom, když si jedinec nedokáže uvědomit, že se v internetovém prostředí příliš odhaluje či otevírá.

Suler (In Černá a kol., 2013, s. 15) rozlišil dva základní druhy disinhibice. Neškodnou, při které ztrátu zábran můžeme vysvětlit jako krok k lepšímu porozumění sobě i ostatním. Umožňuje projevit se pozitivněji, než bychom se odvážili mimo virtuální prostředí. Oproti tomu nepříjemná disinhibice se vyznačuje agresí, výhružkami a kritikou.

Dále Suler vysvětlil a popsal několik prvků disociačního efektu. V první řadě se jedná o disociační anonymitu. Na internetu lidé mohou svou identitu skrýt či pozměnit, tudíž nejsou tolik zranitelní. Dalším prvkem je neviditelnost, kdy lidé mohou reagovat jinak, než píší. Také je pro ně jednodušší používat lživé údaje. Asynchronicita se vyznačuje tím, že virtuální komunikace nemusí probíhat ve stejném čase. To, jaký nereálný obraz druhého si vytváříme, Suler nazval solipsistickou introjekcí. Člověk si v tomto případě do druhého promítá i svá přání a vlastní představy. Jedním z prvků je i minimalizace autority, jelikož ve virtuálním prostředí často neznáme pravý sociální status, vytrácí se obavy z autorit.

Všechny tyto prvky ve virtuální komunikaci mohou vést ke kyberšikaně, nebezpečné mohou být především ve spojení s agresivitou a agresivním chováním.

1.2 Agrese a agresivita

Definicí agrese a agresivity existuje spousta. Každý autor je formuluje odlišným způsobem. Odborníci se rozcházejí i v jednotlivých stylech dělení. Pro naši práci jsme zvolili charakteristiku a dělení Zdeňka Martínka, který se ve své publikaci konkrétně zaměřuje na agresivitu a kriminalitu školní mládeže.

V první řadě je nutné uvést, jaký je rozdíl mezi agresí a agresivitou. Tyto pojmy jsou často zaměňovány nebo interpretovány nesprávným způsobem.

Agresivitu Martínek (2015, s. 10) charakterizuje jako jeden ze znaků osobnosti. Upozorňuje na to, že každý člověk má tuto dispozici k agresivnímu chování v sobě. Rozdíl je však v její míře. Pokud má jedinec vyšší míru agresivity, působí mu to problémy především v rámci interakce a komunikace s okolím. Často je velmi impulzivní, vztahovačný či urážlivý.

„Agrese celkově zahrnuje široké spektrum projevů. Může být považována za násilné narušení práv jiného člověka, ale také za asertivní chování“ (Martínek, 2015, s. 23-24). Z této formulace vyplývá, že agrese je oproti agresivitě konkrétním jednáním či chováním.

Jak jsme se již zmínili, existuje mnoho dělení agresí. Martínek (2015, s. 38) používá kategorizaci, kterou považuje za nejvhodnější pro školní prostředí. Hlavní rozdíly spatřuje v tom, zda je agrese přímá a nepřímá nebo verbální a fyzická. Také rozlišuje aktivitu a pasivitu. Jelikož problémem nejsou pouze samotní agresori, ale i okolí, které pasivně přihlíží. Na základě těchto faktorů vymezil 8 druhů agrese.

Zde bychom zmínili především fyzickou aktivní přímou agresi, kterou můžeme považovat za šikanu ve školním prostředí. Jedná se o fyzické ponižování či útoky. Agresor využívá své větší fyzické síly nad obětí. Dále je to fyzická pasivní přímá agrese, kdy agresor fyzicky neublíží konkrétní oběti, ale brání jí v dosahování cílů. Příkladem ze školního prostředí může být ničení školních pomůcek či úkolů. Jeden z nejčastějších školních typů je dle Martínka verbální aktivní přímá agrese. Patří sem urážky, nadávky, slovní ponižování či znevažování. Autor upozorňuje na to, že v současné době se stávají nadávky a vulgární slova běžným prostředkem komunikace mladých jedinců a většina kolektivu je považuje za normální. Často rezignují i jednotliví pedagogové, kteří se nesnaží tomuto slovníku zamezit. Posledním typem, který zmíníme je verbální aktivní nepřímá agrese, do které se řadí šíření pomluv, které vedou k posměchu a ubližují druhým lidem (Martínek, 2015, s. 38-40).

S agresí u dětí i dospívajících by se mělo stále pracovat. Pokud malé dítě vycítí, že díky agresii dosáhne určitého cíle či si prosadí své zájmy, zvykne si a tento prostředek bude používat i ve vyšším věku. Jedinec ztratí zábrany, a to může vést až k patologickému chování. Nenahraditelnou roli zde hraje výchova rodičů nebo učitelů ve škole. Výchova musí být čitelná a dítě potřebuje cítit nejen jasné hranice, ale i určitou jistotu. Dalším problémem je to, pokud se výrazně rozcházejí pravidla školy a domácnosti. Takový zmatek vede k problémovému chování dítěte. Dalším faktorem působícím na dětskou agresii je vliv vrstevníků. Dítě potřebuje patřit do skupiny. Ve skupině však jedná pod tlakem, hlavně pokud je v ní agrese považována za hodnotu (Martínek, 2015, s. 82-90).

V neposlední řadě mají na děti a mládež velký vliv nejrůznější média. Oblíbené jsou zejména filmy, videa či počítačové hry s násilnou tematikou. Agresi, kterou dítě vnímá v televizi, může následně považovat za normální nebo ji dokonce zkoušet napodobit. Martínek považuje za velmi nebezpečné i akční filmy, které na malé dítě působí velmi složitě. „*Naprostou katastrofou je pro malé dítě situace, kdy se kladný akční hrdina chová agresivním způsobem. Často tento hrdina brání slabé proti silným, ovšem používá k této obraně agrese a násilí*“ (Martínek, 2015, s. 95).

K tématu používání digitálních médií dětmi a mladými lidmi se v poslední době vyjadřuje mnoho odborníků. Mezi ně patří například Spitzer (2014, s. 184), který upozorňuje na to, že počítačové hry působí velmi negativně a konkrétně vedou k narůstajícímu násilnictví, otupělosti vůči reálnému násilí či sociální osamělosti.

Nyní jsme se dostali do fáze, kdy jsme stručně vymezili prostředí a jednotlivé prostředky, které jsou s kyberšikanou spojeny. Než se dostaneme k její samotné definici, je nutné si dále vymezit tradiční šikanu. Někteří odborníci šikanu řadí pod agresi a nerozlišují výrazně tyto termíny. Spousta autorů však oba procesy odlišuje. Takovým příkladem je Černá a kol. (2013, s. 19), která tvrdí, že šikana či kyberšikana jsou s agresí a agresivitou vzájemně provázané, ale jedná se o rozdílné konstrukty.

1.3 Šikana a kyberšikana

Olweus (in Černá a kol., 2013, s. 19) charakterizuje šikanu následujícími třemi znaky. Šikana je úmyslným agresivním jednáním, které se opakuje. Dále jsou agresor a oběť mocensky nevyrovnaní. Oběť se tedy nemůže dobře bránit. Agresor je často starší, silnější či má výraznější a lepší pozici ve skupině. Černá a kol. (2013, s. 20) tuto definici doplnila o další dva znaky. Prvním je skutečnost, že oběti své agresory nijak neprovokují. Druhým je poznatek, že k šikaně

často dochází v prostředí, které není jednoduché opustit. Jedná se především o školu a prostředí třídy, se kterými je dítě ve styku skoro každý den.

Definice kyberšikany je poměrně složitější, jelikož je tento fenomén relativně mladý a stále se rozvíjí. Někdo prezentuje kyberšikanu jako samostatný jev, který není závislý na tradiční šikaně. Jiní specialisté však tvrdí, že kyberšikana i šikana jsou jevy provázanými, které se vzájemně ovlivňují a navazují na sebe. Nesporný je však fakt, že kyberšikana přebírá základní rysy a projevy od tradiční šikany. Důsledkem jiného prostředí, kde kyberšikana probíhá, tyto znaky nabývají odlišných forem (Černá a kol., 2013, s. 20).

Preece a Dalglish (in Černá a kol., 2013, s. 20) uvádějí souhrnnou definici, která je často užívaná: *„Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.“*

Mezi základní znaky kyberšikany patří opakovanost a záměrnost agresivního aktu. Stejně jako u šikany zde nalezneme i motiv mocenské nerovnováhy. Abychom mohli hovořit o kyberšikaně, platí také tvrzení, že oběti je jednání nepříjemné a ubližující. Velkým rozdílem je prostředí, ve kterém kyberšikana existuje. Probíhá totiž prostřednictvím elektronických médií. K opakovanosti může výrazně přispívat nejen agresor ale i okolí, které každým urážlivým vzkazem či komentářem podněcuje k další agresi. Opakování ve virtuálním prostředí je také jednodušší. Ponižující videa či fotky se šíří velkou rychlostí a není problém je přeposílat velkému počtu lidí najednou (Černá a kol., 2013, s. 20).

Černá a kol. (2013) také upozorňuje na odlišnost mocenské nerovnováhy. Nejedná se tak o fyzickou nerovnováhu, jako je tomu u tradiční šikany, ale spíše o velmi omezenou možnost se bránit. Zprv je těžké opustit prostředí, ve kterém ke kyberšikaně dochází. Dnešní mladá generace je nazývána jako always on (vždy připojena), tudíž jsou s online prostředím ve styku neustále. Pokud nemají zařízení neustále u sebe, je přesto obsah velmi rychle dostupný. Dalším problémem je také anonymita agresora, kterého je složité odhalit a kterému je složité se bránit.

Shrňme-li rozdíly mezi tradiční šikanou a kyberšikanou, tak zjistíme, že šikana probíhá jak fyzickou, tak psychickou formou. Naopak kyberšikana je především psychická. Mohou ji doprovázet i fyzické projevy, např. happy slapping, kterým se budeme věnovat později. Z důvodu anonymity je kyberšikana velmi těžko odhalitelná, ať už z hlediska oběti či agresora.

Tradiční šikaně přihlíží ve většině případů jen malé skupiny nebo probíhá zcela individuálně. Zatímco kyberšikana je masovou záležitostí, ve které se může angažovat velké množství jednotlivců především z důvodu přeposílání videí a fotek. Tím také můžeme navázat na to, že kyberšikana se velmi rychle šíří. Z hlediska prostředí, které již bylo několikrát zmíněno. Kyberšikana probíhá ve virtuálním světě, kdežto s šikanou se setkáme ve světě skutečném. Po stránce řešení a jednotlivých nástrojů existují pro tradiční šikanu vedle prevence a edukace ověřené postupy nebo jasné a známe definice. V rámci kyberšikany se takové vhodné postupy teprve hledají a ověřují (Šmahaj, 2014, s. 68).

Jednotlivým formám a projevům kyberšikany se podrobněji věnuje druhá kapitola. Zde si pro představu uvedeme pár příkladů společně se základním dělením. K tomu nám bude sloužit tabulka v publikaci Černé a kol. (2013, s. 23). Kyberšikanu dělí na přímou a nepřímou. Do přímé kyberšikany dále zařazuje 3 druhy. Fyzickou, kam spadá pořizování intimních fotografií či videí a jejich umístování na internet. Druhým je přímá kyberšikana verbální, kam zařadíme veškeré urážlivé či výhrůžné zprávy a e-maily. Zasílání výhrůžných obrázků patří do neverbálního druhu. Mezi nepřímou kyberšikanu patří vylučování z online skupin (sociální nepřímá kyberšikana), šíření pomluv či zveřejnění soukromých informací (verbální nepřímá kyberšikana) a podvádění vydáváním se za někoho jiného či falešné nahlášení závadného obsahu.

O posledním příkladu můžeme hovořit jako o tzv. kyberšikaně v zastoupení. Agresor může využít někoho jiného pro čin, jehož důsledky mohou být pro oběť podobně nepříjemné jako přímá kyberšikana. Konkrétnějším příkladem je situace, kdy se využije služeb internetového poskytovatele a na oběť upozorní (většinou prostřednictvím tlačítka Nahlásit). Toto upozornění slouží administrátorům k zamezení závadného obsahu. Ti mají právo nahlášeného uživatele zablokovat nebo mu jeho účet zrušit úplně. Nevinná oběť následně přijde o přístup do online aplikací nebo ztratí svá soukromá data v podobě konverzací či fotografií (Černá a kol., 2013, s. 22).

1.4 Kyberšikana versus online obtěžování

Mnoho autorů a odborníků upozorňuje na to, že nejednotné definice mohou vést k zaměňování kyberšikany a tzv. online obtěžování. Což je agresivní chování, při kterém chybí jeden ze znaků nezbytných pro identifikaci kyberšikany. Kdy například nebylo úmyslem druhého poškodit či mu ublížit. Jednalo se o nezáměrný čin. O online obtěžování se také jedná v případech, kdy je jev jednorázový a nedochází k opakování (Černá a kol., 2013, s. 22).

Kopecký a kol. (2015, s. 12) upozorňuje na propastné rozdíly mezi jednotlivými výsledky výzkumů. A přisuzuje to také různým definicím a rozdílnému vnímání jednotlivých forem a projevů. Dále uvádí i konkrétní příklad, kdy výzkumníci nebrali v potaz opakovanost jevu, jeden ze základních znaků kyberšikany, a tak došlo ke zkreslení výsledků.

V prostředí mezi dětmi a dospívajícími musíme rozlišovat šikanu a kyberšikanu od vrstevnického pošťuchování či škádlení. Domníváme se, že je velmi složité určit pevné hranice, kdy jednotlivé projevy můžeme zařadit do dětské hry a kdy se jedná o šikanování. Proto je důležité myslet na další hlavní faktor, kterým jsou pocity oběti. Pokud se oběť cítí bezmocně, nezvládá se bránit, je ponížena a bojí se, jedná se o šikanu či kyberšikanu (Černá a kol., 2013, s. 24).

2. DEFINICE KYBERŠIKANY

Kopecký a kol. (2015, s. 16) zdůrazňuje, že kyberšikana je komplex jednotlivých jevů. Konkrétně kyberšikanu definuje jako třísložkový soubor, který se skládá z použitých forem psychické šikany (např. pomlouvání, vydírání, obtěžování), forem šikanujícího obsahu (text, videozáznam, audiozáznam, grafický záznam) a nástrojů pro šíření kyberšikany (veřejné chaty, sociální sítě, online hry apod.). Konkrétní forma kyberšikany pak vzniká kombinací těchto složek. Jako příklad uvádí vydírání pomocí fotografie v prostředí sociálních sítí.

Pro naši práci se budeme držet dělení, které uvádí Černá a kol. (2013, s. 24). Formy kyberšikany rozděluje do dvou podoblastí. První jsou způsoby, kterými dochází ke kyberšikanování. Druhou podoblastí jsou místa, kde ke kyberšikaně dochází. Také je můžeme nazvat média či kanály šíření kyberšikany.

Jsme si vědomi, že se formy kyberšikanování a šikanování neustále vyvíjí. S novými technologiemi přichází agresori na nové způsoby a techniky agresivního chování. V této kapitole se pokusíme nastínit nejčastější projevy, které se vyskytují. Dále se budeme věnovat základním kanálům, kterými se kyberšikana šíří.

2.1 Projevy kyberšikany

2.1.1 Vydávání se za někoho jiného, krádež identity, krádež hesla

V případech krádeže identity se agresor vydává za oběť. Prostřednictvím fotky a základních údajů o oběti může vytvořit falešný účet a komunikovat s jejími přáteli. Tato technika je velmi ubližující a může docházet k narušování sociálních vztahů (Černá a kol., 2013, s. 25).

Agresor může zajít ještě dál, pokud ukradne heslo, k již existujícímu účtu (např. na Facebooku). Díky tomu může ovládat reálný profil oběti. Z této pozice může na profilu měnit jednotlivé údaje, přidávat či odebírat lidi v seznamu přátel, šířit nevhodné a útočné informace, pomlouvat a urážet (Šmahaj, 2014, s. 48). „*Velmi ohrožující jsou situace, kdy agresor využije účtu oběti pro připojení a zaslání útočných zpráv členům některé z nenávistných/extrémních skupin (hate group) s použitím jména, adresy, telefonu oběti*“ (Šmahaj, 2014, s. 48).

Velmi jednoduchá je krádež hesla pro agresory mezi mladými lidmi. U nich je zvykem sdělovat si navzájem svá hesla k sociálním sítím či e-mailům. Mohou takto jednat na důkaz přátelství nebo pokud prosí o zkontrolování účtu (Willard in Černá a kol., 2013, s. 25).

2.1.2 Vyloučení a ostrakizace

Vyloučení z on-line skupiny má stejný emoční dopad na dítě, jako když je mimo skupinu ve skutečném světě. Nenacházíme zde sice přímý prvek agrese, ale tento postup je pro oběť frustrující. Nenaplnuje se potřeba patřit do skupiny vrstevníků, která je pro dítě velmi důležitá. „*Nejen na internetu, ale zvláště na něm je jasně patrné, kdo je in a kdo out – pokud například někdo není přizván do facebookové skupiny nebo je vyloučen z online hry, může to být velmi frustrující. I proto, že to vidí všichni – často mnohem větší skupina lidí, než by bylo možné v offline prostředí*“ (Černá a kol., 2013, s. 26).

2.1.3 Flaming

Flaming Šmahaj (2014, s. 47) vysvětluje jako provokování a zápal pro online boje. Dále ho definuje jako prudkou hádku mezi dvěma či více osobami přes komunikační technologie. Často se vyskytuje v různých diskuzních skupinách a v chatovacích místnostech, z důvodu účasti širokého publika. Účelem takového chování je začít provokativní válku a poté celou diskuzi zkopírovat a zveřejnit. Johson (in Šmahaj, 2014, s. 47) upozorňuje na to, že takové agresivní chování ve formě slovního napadání se ve virtuálním prostředí vyskytuje až čtyřikrát více než v reálném světě. S tím jistě souvisí fakt, že v prostředí internetu člověk ztrácí zábrany, o čemž jsme již hovořili v první kapitole.

2.1.4 Kyberharašení a kyberstalking

Jako kyberharašení nebo kyberobtěžování můžeme označit například opakované zasílání nepříjemných zpráv. Tento projev kyberšikany se od předchozího flamingu liší tím, že komunikace probíhá jednosměrně a trvá delší dobu. Často se nepříjemná konverzace může vyvinout z původní nevinné konverzace. Mladí lidé na internetu běžně komunikují s cizími lidmi, proto je riziko kyberharašení velmi aktuální (Černá a kol., 2013, s. 26).

Kyberstalking souvisí s kyberobtěžováním, ale představuje více hrozeb a ohrožení. Elektronická komunikace se využívá k pronásledování oběti. Agresori mohou obětem zasílat výhrušné zprávy a oběti se následně necítí bezpečně (Šmahaj, 2014, s. 48). Kyberstalker zasahuje do privátní sféry života oběti. A nemusí pronásledovat pouze jednu oběť, moderní technologie umožňují agresorům ubližovat více lidem najednou (Hulanová, 2012, s. 69–71).

2.1.5 Pomlouvání

Při tomto projevu agresor sděluje o oběti lživé informace, které mají za účel člověka sociálně poškodit či vyloučit. V tomto případě je problematická obrana. V internetovém prostředí se informace šíří velmi rychle a intenzivně (Černá a kol., 2013, s. 27). Dále zastáváme

názor, že je poměrně složité rozlišovat ve virtuálním prostředí pravdu od lži. Tento fakt může také přispívat k tomu, že je šíření nepravdivé informace téměř nezastavitelné.

2.1.6 Odhalení a podvádění

„*Jde o odhalení a zveřejnění informací o oběti těm, pro které tyto informace nebyly určeny*“ (Kowalski in Černá a kol., 2013, s. 27). Tyto informace bývají pro oběť velmi osobní či intimní. Může se jednat o fotky, zápisy z deníku, internetové konverzace s přáteli, odhalení homosexuality apod. (Černá a kol., 2013, s. 27). Cílem tohoto způsobu kyberšikanování je jedince ztrapnit a zesměšnit. To dále může vést k vyloučení jak v digitálním, tak v reálném světě.

2.1.7 Happy slapping

Jedním z novějších projevů kyberšikanování je jev, který vznikl v britském metru. Jedná se o happy slapping. Toto kyberšikanování nemá pouze psychické dopady. Oběť je napadána především fyzicky. Skupina si vybere buď náhodnou či známou osobu, kterou na veřejném místě (př. ulice, městská hromadná doprava či obchodní centrum) napadne. Toto agresivní chování začne jeden agresor, jeho skupina se k němu buď přidá nebo celé dění pouze sleduje. Jeden ze členů také pořizuje záznam celé akce. Ten se pak umístí na sociální síť či jiné platformy (Šmahaj, 2014, s. 49). „*Fyzické útoky již zdaleka nemusí zahrnovat jen fackování a mohou se v závažnosti stupňovat až za hranici zákona*“ (Kowalski in Černá a kol., 2013, s. 27).

Původní myšlenka vytváření videí pro zábavu přerostla v závažné trestné činy. Některé známé případy skončily dokonce smrtí oběti. V roce 2008 byl ve Velké Británii happy slapping poprvé potrestán, když skupina adolescentů ubila k smrti bezdomovce (Szołkowski, Kopecký a Krejčí, 2013, s. 10).

2.2 Nástroje pro šíření kyberšikanování (kanály/média)

2.2.1 Sociální síť

Sociální síť jsou nedílnou součástí pohybu mladých lidí na internetu. Uživatelé si díky této službě mohou založit svůj vlastní profil, upravit ho podle svých představ. Mohou nahrávat fotografie, videa, sdílet a komentovat svůj vlastní život či život ostatních (Černá a kol., 2013, s. 28). Mohou se přátelit s lidmi, vytvářet seznamy přátel či uzavřené skupiny. Hlavním účelem sociálních sítí je nepřetržitý kontakt s ostatními lidmi a sledování jejich života.

Šmahaj (2014, s. 52) nebezpečí sociálních sítí spatřuje v několika aspektech. Prvním je fakt, že mnoho uživatelů dostatečně nedbá na své soukromí a bezpečnost. Nekontrolují obsah,

který sdílí a také se často neorientují v základním nastavení, které nabízí například možnost regulaci obsahů na veřejné a soukromé. Druhým nebezpečím je chování, kdy si uživatelé do seznamu přátel přidávají cizí lidi. Sdílí s nimi soukromé obsahy, které mohou být zneužity.

Popularita sociálních sítí bývá spojována s lidskou potřebou úcty, uznání a seberealizace. Jedinec si na sociálních sítích buduje svůj profil, vystupuje zde jako samostatné individuum. Zároveň je však ve spojení a v určitém sociálním prostředí, kde s lidmi komunikuje a může od nich dostávat potřebnou zpětnou vazbu (Hulanová, 2012, s. 87).

K nejznámějším mezinárodním sociálním sítím patří v současné době Facebook, Google+, Instagram, Twitter, Youtube, Ask.fm, LinkedIn, Tumblr apod. V České republice se setkáme i s lokálními sítěmi jako Lidé.cz, ČSFD.cz, Spolužáci.cz, Seznamka.cz, Líbímseti.cz, atd. (Kožíšek a Písecký, 2016, s. 25-26).

2.2.2 Online interaktivní hry

Speciální druh her umožňuje hráčům vzájemně komunikovat v chatu nebo v živém hovoru. Zde se můžeme setkat s obtěžováním, vyhrožováním nebo napadáním. Jelikož jsou hráči ve většině případech rozděleni do skupin, jednoduše může docházet k vyloučení nebo opakovanému ničení virtuální postavy. Pro hráče se poté hra stává nepřístupnou a může se cítit ublíženě (Černá a kol., 2013, s. 28).

Online hry nejsou nebezpečné pouze v tom, že nabízí podnětné prostředí pro kyberšikanování. Mezi dětmi a dospívajícími může být velmi problémová závislost nebo pak konkrétní jednání a chování, které se začne objevovat, pokud děti tráví u her nepřiměřené množství času. Zimbardo a Coulombová (2017, s. 107) ve své knize hovoří o tom, že hraní mladých hráčů přináší problémy s pozorností a impulzivností.

2.2.3 Webové stránky, blogy a internetové ankety

Šmahaj (2014, s. 51) uvádí, že agresori mohou založit svou vlastní webovou stránku, kam umístí lživé informace o oběti, upravené fotografie nebo videa. Zakládání a spravování stránek není složitá záležitost, především pro mladé lidi, kteří se na internetu pohybují denně. Blog je formou stránky, kam uživatel publikuje články s cílem vyvolat diskuzi na určité téma.

Blogy jsou mezi dětmi a dospívajícími velmi oblíbené, mnoho mladých lidí má více než jeden blog. „V Česku píše své blogy okolo třetiny dospívajících, přičemž dvě třetiny blogy čtou“ (Subrahmanyam a Šmahel in Černá a kol., 2013, s. 30).

Pod jednotlivými články na blozích či součástí webových stránek mohou být různé hlasovací ankety a dotazníky. Uživatelé tyto prostředky používají k ublížení oběti nebo jejímu zesměšnění. Příkladem mohou být ankety, které se týkají fyzického vzhledu. Děti v dotazníku známkuje, která dívka ze školy je hezká a která nikoli. Jedná se především o ubližující otázky jako například – kdo má nejmenší prsa ze třídy, kdo je nejtlustší apod. (Černá a kol., 2013, s. 31).

2.2.4 Instant messaging a textové zprávy

Skrze instant messaging může probíhat většina projevů kyberšikany, které jsme si definovali výše. Jedná se o vystupování pod jménem oběti, zasílání ubližujících či vyhrožujících zpráv, vyloučení či pronásledování. Komunikace probíhá v reálném čase a dnes jde o jeden z nejpobulárnějších způsobů (Šmahaj, 2014, s. 51).

Textové zprávy se zasílají prostřednictvím mobilních telefonů. Jedná se o SMS zprávy, které obsahují poměrně krátký text. Dalším typem jsou MMS zprávy, které mohou být delší a obsahovat navíc fotografii, obrázek či zvukový záznam. Agresor využívá tohoto média pro nepřetržité zahlcení zprávami. Mohou to být zprávy výhrůžné, ubližující nebo zprávy s nevhodným obsahem. Agresor si obvykle mění SIM kartu a napadá oběť z různých čísel (Šmahaj, 2014, s. 50).

2.2.5 Elektronická pošta

E-mailové zprávy jsou běžně dostupným prostředkem internetové komunikace. Pro agresora je tento kanál výhodný především ze dvou důvodů. E-mail je velmi anonymní a není lehké zjistit, komu která e-mailová adresa patří. Dalším důvodem je možnost zaslání obsahu velkému počtu lidí, který se přes další kontakty šíří čím dál víc. V neposlední řadě může agresor kvůli známému heslu zneužít a-mailové schránky své oběti, kde se může dostat k citlivým údajům a kontaktům (Černá a kol., 2013, s. 30).

2.2.6 Chatovací místnosti a diskuzní fóra

Chatovací místnosti a fóra jsou komunikační média, kde uživatelé sdílí společná témata. Jedná se stejně jako u instant messaging o komunikaci, která probíhá v reálném čase. Uživatelé nejčastěji využívají přezdívky, za kterými mohou skrýt vlastní identitu. I zde dochází k vyloučení, poškozování a pomlouvání oběti (Šmahaj, 2014, s. 50). Objevují se zde i dva nebezpečné jevy kybergrooming a sexting, které definujeme v následujících podkapitolách.

2.3 Kybergrooming

Někteří odborníci tvrdí, že kybergrooming je stereotypní či mylnou představou. Například Dědková (in Ševčíková a kol., 2014, s. 89) píše o tom, že existuje jen menšina případů, kdy se děti setkávají s cizími lidmi. Pokud proběhne nepříjemné setkání, není časté sexuální napadení. Dále upozorňuje, že při sexuálně orientovaných trestných činech se neseťkáváme s kybergroomingem.

Nemůžeme hodnotit, jak moc je kybergrooming nebezpečný a nakolik se ve společnosti vyskytuje. Zda je nebezpečí pouze příliš medializované nebo zde reálně existuje. Zastáváme názor, že určité riziko existuje, proto považujeme za důležité tuto problematiku definovat.

Kopecký (2010, s. 3) termín kybergrooming definuje jako „*chování uživatelů internetu (predátorů, kybergroomerů), které má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobní schůzce*“. Účelem schůzky je zneužití oběti. Jedná se buď o sexuální zneužití, fyzické násilí či manipulace směřující k dětské prostituci a výrobě dětské pornografie.

Existuje několik základních charakteristik, které pachatel kybergroomingu využívá. V první řadě je to manipulativní jednání. Agresor může manipulací buď vzbuzovat pozitivní emoce nebo využívat vydírání a zastrašování oběti. Útočníci se během komunikace s dítětem snaží budovat vztah, aby získali potřebnou důvěru. Dalším znakem je používání sexuálních témat ve vzájemné komunikaci. Agresoři tímto způsobem cílí na snížení zábrán dítěte ve vztahu k sexu (Kopecký a kol., 2015, s. 25–29).

Kopecký (2010, s. 4–8) vymezuje 4 základní fáze manipulace dítěte. První je příprava kontaktu. Útočníci si často vytvoří falešný profil. Nejen uvádí lživé osobní údaje, ale vystupují i pod jiným jménem, s jiným věkem či falešnou fotografií. Agresorova identita může být i dynamická, což znamená, že si pachatel profil upravuje podle vyhlédnuté oběti, aby se jí co nejlépe přizpůsobil. Druhou etapou je samotný kontakt s obětí a budování vztahu. Hlavním jevem, na který zde narazíme je efekt zrcadlení, kdy agresor napodobuje oběť, aby navodil pocit přátelství a aby prolomil zábrany. Dalším znakem je získávání co nejvíce osobních údajů a profilování oběti. Před další fází se pachatel snaží snížit zábrany dítěte a izolovat ho od okolí. Předposlední fází je příprava na osobní schůzku. Zde může pachatel využít citlivých materiálů k vydírání, pokud se oběť nechce dostavit. Poslední etapou je osobní schůzka, ke které kybergroomer celou dobu směřuje. V této fázi může pokračovat manipulace, kdy agresor ověřuje totožnost oběti a prohlubuje internetový vztah. Také však může dojít k útoku, který na oběti zanechá jak fyzické, tak psychické následky.

2.4 Sexting

Sexting je novějším fenoménem, který se v posledních letech velmi rozšiřuje. Lidé prostřednictvím internetu a komunikačních zařízení posílají textové zprávy, fotografie nebo videa se sexuálním zaměřením. V dnešní době se tento jev netýká pouze dospělých, ale čím dál více se rozšiřuje mezi děti a mládež, kde se jeví jako rizikový a nebezpečný (Kopecký a kol., 2015, s. 43).

„Sexting je rizikový zejména proto, že oběť potenciálním útočníkům poskytuje citlivý materiál, který může být zneužit k různým formám kybernetických útoků“ (Kopecký a kol., 2015, s. 44). Materiál se v prostředí internetu může rychle šířit a také je přístupný pro spoustu lidí. Pro oběť takového útoku není jednoduché šíření a sdílení zastavit. Na to poukazuje i Spitzer (2016, s. 244): *„Jakmile se snímky dostanou do oběhu na síti, je prakticky nemožné nechat je smazat a obnovit soukromí“*. Dále apeluje na mládež, aby myslela na to, že jejich romantické vztahy mohou být nestabilní. Proto často dochází k pomstám jako je sdílení intimních fotek bývalých partnerů.

3. AKTÉŘI KYBERŠIKANY A JEJÍ DOPADY

V této kapitole se budeme věnovat jednotlivým aktérům kyberšikany. Nesmíme zapomínat na to, že kromě oběti a agresora je často přítomno i publikum, které v celém procesu hraje svoji důležitou roli. Na konci kapitoly se podíváme na samotné dopady, které kyberšikana na aktéry má.

3.1 Oběť

Není zcela jednoduché definovat jasnou a přesnou typologii jednotlivých aktérů kyberšikany. Mnoho autorů a odborníků navazuje na vymezení aktérů tradiční šikany. Charakteristiky jsou velmi podobné, i když šikanování probíhá v jiném prostředí.

Podobně vymezuje oběti i Černá a kol. (2013, s. 61). Nejprve představuje dva základní typy obětí tradiční šikany. Prvním je tzv. pasivní oběť. Jedinci tohoto typu bývají slabí po psychické i fyzické stránce a jsou pro agresora snadným terčem. Také špatně zapadají do kolektivu a mají méně přátel, především kvůli nízké asertivitě. Druhý typ označuje Kolář (in Černá a kol., 2013, s. 61) jako oběť-provokátéra. Takový jedinec má osobnostní charakteristiku nebo vlastnost, která upoutá agresorovu pozornost. „*Tyto oběti mohou například trpět hyperaktivitou, být impulzivní nebo nepřátelské a agresivní*“ (Černá a kol., 2013, s. 61). Stejně jako u prvního typu, jedinci nebývají v kolektivu příliš oblíbení.

K tradičnímu vymezení Černá a kol. (2013, s. 62-63) přidává další dva typy, které jsou charakteristické pouze pro prostředí kyberšikany. Prvním typem je agresor, který se sám stává obětí. Může totiž lehce dojít k přepínání rolí, kdy se oběť v prostředí internetu mstí. Také může agresorovo špatné chování vzbudit odpor v dalších lidech a ti se mohou obrátit proti němu. Druhou skupinou jsou jedinci, kteří mohou mít v kolektivu dobré postavení, ale ve virtuálním prostředí jsou velmi zranitelní. Agresoři k nim mají přes digitální média snadný přístup. Oběti se například více sebeodhalují a svěřují se s velmi soukromými informacemi, které agresor jednoduše zneužije proti nim.

Z těchto faktů můžeme vymezit základní dispozice obětí kyberšikany, které agresora přitahují. Děti v roli oběti jsou často uzavřené, mají nízké sebevědomí a emoční problémy. Dále oběti kyberšikany tráví na internetu více času, bývají na internetu či digitálních zařízeních dokonce závislé (Šmahaj, 2014, s. 52). Je možné, že toto chování je důsledkem neoblíbenosti v kolektivu. Jedinci si ve virtuálním světě kompenzují chybějící sociální vztahy.

Dalším charakteristickým znakem obětí může být jednání, kdy se děti nechtějí s problémy svěřit rodičům, učitelům či jiným dospělým. Z nejrůznějších výzkumů vyplývá, že adolescenti nemají k učitelům dostatečnou důvěru, aby se jim svěřili. Také mají obavy, že se nesetkají s porozuměním nebo nechtějí své rodiče znepokojovat (Šmahaj, 2014, s. 53).

3.2 Agresor

Typologie agresorů kyberšikany také úzce souvisí s rozdělením agresorů šikany tradiční. Autoři upozorňují na různorodost skupiny a problémy s přesným definováním. Nalezneme však společné znaky, které jsou pro agresory charakteristické.

Prvním znakem je problémové chování, kam řadíme například chození za školu, ničení cizího majetku, kouření či pití alkoholu. Takoví jedinci se mohou vyznačovat vyšším agresivním chováním, které k šikaně nebo kyberšikaně vede. Na druhou stranu existují i agresori, kteří nemají ve škole problémy a dosahují dobrých výsledků. Jsou považováni za inteligentní žáky. Tuto inteligenci mohou využívat právě k samotnému šikanování či maskování toho, že jsou agresorem (Vágnerová in Černá a kol., 2013, s. 65).

Po emoční stránce jedinci nemívají dostatečně rozvinutou empatii, která by jim pomohla vcítit se do oběti a své agresivní jednání zastavit. Pokud agresor sedí za počítačem, svou oběť nevidí. Nevidí ani její reakce, proto si mnohdy nemusí uvědomit, jak moc oběti ubližuje. Tento fakt Heirman a Walrave (in Černá a kol., 2013, s. 65) nazvali jako kokpit efekt. Agresory připodobnili k válečným letcům shazujícím bomby na města a vesnice. Letci lidem způsobují bolest a utrpení, ale jelikož pod sebou dopady přímo nevidí, netrápí je svědomí, které by činům mohlo zabránit.

Z hlediska pozice může při kyberšikaně jít o agresora se silnou pozicí, ale stejně tak o jedince, kterému k činům chybí sociální podpora. Často může jít i o agresory, kteří vědí, že by je tradiční způsob šikany mohl ve společnosti poškodit, proto se schovávají v anonymním prostředí internetu a digitálních technologií, kde využívají kyberšikany (Černá a kol., 2013, s. 65-67).

Kyberšikanu neprovozují pouze cizí lidé. Často se můžeme setkat s tím, že agresory mohou být nejlepší nebo velmi dobří přátelé oběti. Mezi hlavní příčiny takového chování patří především pomsta, zlost nebo žárlivost. Ve výzkumech se objevuje také to, že polovina pachatelů je ze stejné třídy oběti, další třetina pak ze stejné školy (Šmahaj, 2014, s. 57).

Domníváme se, že agresor nemusí být pouze silnou osobností. Agresí může skrývat a maskovat vlastní slabosti. Oběť také může na jeho vlastní slabé stránky ukazovat nebo mu je připomínat, což šikanu a kyberšikanu podněcuje.

3.3 Publikum

Publikum, přihlížející nebo okolí jsou nedílnou součástí procesu kyberšikany. Na hlavní problém naráží Černá a kol. (2013, s. 67): „*Kyberšikana je pro kolektiv více „přijatelná“, neboť její skutečné dopady nejsou tolik vidět a nebývá vnímána stejně závažně jako přímá offline šikana*“. Z důvodů toho, že přímo nevidí jednotlivé aktéry a sami jsou ve virtuálním prostředí neviditelní, se často stanou následovníky agresora. Mohou buď přímo agresora podporovat a sami zasahovat do dění nebo pachatele povzbuzovat, sami však neubližovat. Také existují pasivní či nezúčastnění pozorovatelé. V neposlední řadě mohou pozorovatelé s šikanou či kyberšikanou nesouhlasit. Rozdíl je ale v tom, zda se aktivně neprojeví nebo zda se oběti snaží pomoci (Černá a kol., 2013, s. 69–75).

Na charakter reakce publika má vliv konkrétní situace a podmínky, za kterých kyberšikana vzniká. Klíčové je jakým způsobem šikana či kyberšikana vzniká, jaká je v daném prostředí nastavená norma hodnotící šikanu a také, kolik je přítomno přihlížejících a jak se chovají (Černá a kol., 2013, s. 72).

Psychologové Latané a Darley přišli s teorií, která předpokládá, že čím vyšší je počet přihlížejících, tím menší je šance na pomoc. Označujeme to jako efekt přihlížejících. Pro jedince ze skupiny je nekomfortní vystoupit z davu a zastat se oběti. Velký počet lidí také vede k tomu, že se odpovědnost za čin rozptýlí do celé skupiny, kdy každý spoléhá na druhého, že pomůže. Výsledkem je však situace, kdy je celá skupina pasivní (Výrost a Slaměník, 2008, s. 291-292).

Publikum v online prostředí je rozdílné od publika tradiční šikany především z toho důvodu, že agresivním činům nemusí přihlížet na vlastní oči a v reálném čase. Často se stává, že si neuvědomují, že se v určitý okamžik podílejí na šíření kyberšikany (Černá a kol., 2013, s. 74). Například se jim dostane do rukou video, na kterém vystupuje člověk v nějaké trapné situaci. Zasmějí se tomu a jako vtipné video to sdílí se svými kamarády či širokou veřejností. Jedinci se však nezamyslí nad tím, jestli aktér videa se šířením souhlasí a jestli si je sdílení vědom.

Známou obětí kyberšikany se stal Ghyslain Raza v roce 2003. Chlapec pořídil soukromou videonahrávku, na které předvádí bojovou scénu z filmové ságy Star Wars.

Spolužáci jeho nahrávky zneužili a zveřejnili ji na internetu. Poté vznikaly různé úpravy a koláže, kdy se chlapcem bavily sta miliony lidí. Chlapec se psychicky zhroutil a strávil dlouhý čas v léčebně (Szotkowski, Kopecký a Krejčí, 2013, s. 25-29).

Jak jsme napsali výše, při přihlížení ke kyberšikaně hraje významnou roli i anonymita a pocit jedince, že je ve virtuálním světě neviditelný. Černá a kol. (2013, s. 75) uvádí, že anonymita může mít i pozitivní efekt. Jedinec může zasáhnout a pomoci, i když by to v reálném světě nedokázal. Protože ve virtuálním světě nemá tolik zábran. Velká část dětí se však může bát a často jsou rádi, že se útok netýká jejich osoby, proto pouze nečinně přihlíží.

3.4 Dopady

Dopady jsou velmi individuální záležitosti. Každý jedinec je na tom po fyzické i psychické stránce jinak. Existují však obecné teorie, které vyplývají z výzkumů šikany a kyberšikany. Zaměříme se nejen na dopady na oběť, ale i na agresora a celého okolí.

3.4.1 Dopady na oběť

Černá a kol. (2013, s. 86) uvádí dva druhy individuálních dopadů. Jsou jimi bezprostřední, krátkodobé dopady a dopady přetrvávající, dlouhodobé. Také upozorňují na skutečnost, že neberou v potaz oběti online obtěžování, které se tím příliš netrápí a neobjevují se u nich negativní emoce a výraznější dopady.

Mezi krátkodobé dopady patří primární emoce, které oběť prožívá bezprostředně po útoku. Mezi takové nejčastější emoce patří smutek, strach, vztek a bezmoc. Bezmoc zde figuruje především proto, že ve virtuálním prostředí je velmi těžké mít kyberšikanování pod kontrolou. Již jsme několikrát zmiňovali, že se obsah a informace šíří velmi rychle a také do široka mezi další a další jedince. Představme si, že objevíme naši intimní fotografii na jednom z blogů. Donutíme správce fotografii smazat, ale nemůžeme vědět, kolik lidí již fotografii vidělo, stáhlo a sdílelo mezi ostatní. Je třeba mít na paměti, že i přesto by neměla oběť zůstat pasivní a snažit se problém nějak řešit, případně se s problémem někomu svěřit (Černá a kol., 2013, s. 88).

Z pohledu přetrvávajících dopadů se negativní emoce mohou dále stupňovat. Mohou přijít různé úzkosti, deprese a stres, ze kterého jedinci mohou mít i psychosomatické problémy jako bolesti hlavy, nechutenství, nevolnost a problémy se spánkem. Často může dojít k omezení používání internetu nebo digitálních technologií, kdy se oběť snaží vyhnout nepříjemnému prostředí. To však není trvalým řešením (Černá a kol., 2013, s. 89).

„Samotné vypnutí počítače či zamezení přístupu dítěti k internetu či mobilnímu telefonu opravdu situaci neřeší. Pro tuto generaci je být on-line vším“ (Patchin in Šmahaj, 2014, s. 53).

Kyberšikana může také narušit vztahy nebo snížit jedincovo sebehodnocení, což není dobré především pro jeho budoucnost a pro navazování vztahů nových (Černá a kol., 2013, s. 91).

Stejně jako u tradiční šikany existuje riziko vzniku sebevražedných tendencí. Proto bychom na něj měli myslet. Několik známých případů kyberšikany sebevraždou opravdu skončilo. *„Výzkumy se obvykle nezaměřují na sebevraždy jako takové, ale spíše na sebevražedné myšlenky, někdy pokusy o sebevraždu“ (Černá a kol., 2013, s. 93).* Neznamena to však, že každá oběť kyberšikany začne se sebepoškozováním a bude se pokoušet o sebevraždu. Nejvážnější sklony mají jedinci, kteří se uzavrou do směsi problémů, která může být spojena i s tradiční šikanou. Proto volí sebevraždu jako jedinou cestu úniku.

3.4.2 Dopady na agresora

Sebevražedné tendence se mohou objevit i u agresorů. I u nich nalezneme nižší sebehodnocení a sebedůvěru jako u obětí. Především u dětských agresorů, kteří nejsou dostatečně silní na tradiční šikanu a využívají k agresivnímu chování kyberšikanu. Jejich slabost je však zpětně může dohnat (Hinduja, Patchin in Černá a kol., 2013, s. 92). Pokud není kyberšikaně či šikaně zabráněno, může u agresorů docházet až k patologickému a delikventnímu chování. Mezi příklady patří požívání návykových látek a ničení cizího majetku (Černá a kol., 2013, s. 93).

3.4.3 Dopady na okolí (přihlízející, publikum)

Je zřejmé, že kyberšikana má dopady i na třetího aktéra, kterým je publikum a okolí, které přihlíží celému dění. Můžeme zde najít obavy jedinců, že se jim stane něco podobného. Častěji se s tím však setkáme u tradiční šikany.

Dále Černá a kol. (2013, s. 95) píše, že se dopady liší podle toho, zda přihlízející pomohli oběti či agresorovi. Pokud jedinci oběti pomohou, předpokládá se, že se tak zachovají i v budoucnu. Problém nastává tehdy, kdy přes vynaloženou pomoc nedochází k pozitivnímu vyřešení kyberšikany. Pokud agresori zůstanou nepotrestáni a bez povšimnutí, může si celé okolí zvyknout a podobné situace začít považovat za normální. Začne se utvářet škodlivá norma, která posunuje hranice toho, co je a není žádoucí v dané společnosti. Podobně je tomu i u přihlízejících, kteří podporují agresora. Ti také mohou přispět škodlivé normě. Dále se u nich může objevit delikventní chování nebo tendence k šikanování (Černá a kol., 2013, s. 96).

4. ŘEŠENÍ, VÝZKUMY, PROGRAMY A PROJEKTY V ČR A V ZAHRANIČÍ

V této kapitole se pokusíme nastínit techniky a teorie, které souvisí s řešením kyberšikany. Především zmíníme prevenci, která má za úkol výskytu kyberšikany předcházet. V druhé části pohlédneme na problematiku z praktického hlediska. Ujasníme, jaké významné instituce, programy či projekty fungují na evropské i české úrovni.

4.1 Strategie řešení, prevence a intervence

Parrisová (in Černá a kol., 2013, s. 107) uvádí dvě skupiny strategií zvládnání kyberšikany, které vymezila na základě proběhlého výzkumu. Jsou jimi reaktivní a preventivní strategie. Pokud se podíváme na strategie z hlediska oběti, jedná se právě o reaktivní skupinu. Do té autorka zařadila vyhýbání se, přijetí, ospravedlnění a vyhledávání podpory v okolí. Naopak mezi preventivní strategie patří osobní promluva, zabezpečení či zvyšování povědomí o problematice. Tyto konstrukty mají za cíl snižovat výskyt kyberšikany. Někteří jedinci se však ztotožňují s názorem, že i přes prevenci není zcela možné se kyberšikaně vyhnout.

Zastáváme názor, že jednou z nejlepších technik řešení pro dítě je svěřit se se svým problémem jakékoliv blízké osobě. Dítě nemůže situaci vyřešit samo, proto je nutná pomoc od sociálního okolí. Otázkou však je, v jaké míře jsou dospívající schopni se někomu svěřit. Černá a kol. (2013, s. 114) označuje jako hlavní dvě překážky nedůvěru a strach. To platí především ve vztahu k dospělým osobám. Děti se spíše svěří svým vrstevníkům, než učitelům či rodičům. *„Zejména dospívající oběti kyberšikany preferují svěřeni se kamarádům z důvodu snahy se osamostatnit, a zkrátka proto, že vrstevnické vztahy nabývají v tomto vývojovém období většího a většího významu“* (Černá a kol., 2013, s. 116).

Proces prevence se pojí s nejrůznějšími formami rizikového chování. Řada odborníků upozorňuje zejména na to, jak je důležitá prevence u dětí a dospívajících. Kopecký a kol. (2015, s. 113) však připomíná fakt, že společnost prevenci a její programy často bagatelizuje. Většinou z důvodu obtížného měření či nečitelných výsledků.

Existuje několik úrovní, na které prevence a intervence mohou probíhat. První skupinou jsou aktéři kyberšikany, které jsme si definovali v předchozí kapitole. Černá a kol. (2013, s. 124–127) interpretuje několik doporučení, co dělat pro ty, kteří mají s kyberšikanou zkušenosti. Zdůrazňuje systematickou a odbornou psychologickou péči, která může zmírnit následky kyberšikany. Dále nezapomínat uplatňovat technicky zaměřená řešení. A to nejen na oběť, ale

také na agresora. Agresorům by mělo být objasněno jejich chování ve virtuálním světě a to, jaké následky přináší. Možnost zhodnotit své činy může být pro další průběh zásadní.

Pokud se podíváme na prevenci z hlediska autorit, existují dvě hlavní rozdílné skupiny. Na jedné straně to jsou rodiče, na straně druhé škola. Kopecký a kol. (2015, s. 117) objasňuje pojetí digitálního rodičovství: „*Digitální rodičovství je zjednodušeně koncept výchovy, ve které rodič aktivně podporuje rozvoj informační a komunikační gramotnosti svého dítěte, ale také rozvíjí další složky jeho osobnosti (zejména sociální dovednosti, kritické myšlení, mediální gramotnost apod.)*“. Z toho vyplývá, že rodiče by měli dítě informovat a učit ho postupně pracovat s digitálními technologiemi. Především předávat zásady bezpečného chování.

Mezi základní pravidla bezpečného internetu patří nesdělovat osobní údaje (adresa bydliště, telefonní číslo) cizím lidem, se kterými probíhá komunikace na internetu. Dále je dětem nutné vysvětlit, že informace se na internetu jednoduše šíří a lidé jich mohou zneužívat. Proto je důležité s rozvahou rozmýšlet, co na internet umístíme. To souvisí i s posíláním intimních a fotek či videí do soukromých zpráv. Také je třeba dítě poučit, že by si bez vědomí rodičů neměly domlouvat osobní schůzky s cizími lidmi a neměly by pokračovat v konverzaci, ze které mají strach nebo je přivádí do rozpaků. V neposlední řadě je rizikové sdělovat heslo nebo přihlašovací údaje ke svým účtům (Hulanová, 2012, s. 108).

I přes to, že kyberšikana nemusí probíhat ve školním prostředí, by se měla škola na prevenci podílet. Jedná se zde stejně jako u rodičů o zvyšování povědomí o bezpečném používání internetu. Stejně tak zvyšování povědomí o samotné kyberšikaně (Černá a kol., 2013, s. 133-134). Nejčastějším prostředkem jsou nejrůznější preventivní programy, které se zaměřují na tradiční šikanu i kyberšikanu. Důležitými osobami jsou školní metodik prevence a samotní pedagogové. Metodik prevence připravuje a realizuje školní preventivní programy a strategie. Také připravuje tzv. minimální preventivní program. Jedná se o dokument zaměřený na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu a jejich celkový rozvoj. Zpracovává se vždy na období jednoho roku (Miovský in Kopecký a kol., 2015, s. 117).

Stejně informovaní jako žáci by měli být jejich učitelé. O tom hovoří Szotkowski, Kopecký a Krejčí (2013, s. 144): „*V rámci edukace je nutné vysvětlit, jak postupovat, pokud se ve škole objeví případ kyberšikany, jak řešit situace spojené např. s nahráváním mobilními telefony, zveřejňováním fotografií dětí na školním webu, problémy spojené s Facebookem, s dodržováním pravidel definovaných vnitřním řádem školy atd.*“. Naráží však i na fakt, že kvalitní komplexní výcvik učitelů poskytuje jen málo organizací v České republice.

4.2 Výzkum kyberšikany, významné projekty, instituce a programy

Již několikrát jsme se zmínili, že kyberšikana je relativně nový fenomén, který se neustále vyvíjí. S tím se pojí problémy v jednotlivých výzkumech a měřeních. Odborníci, autoři a výzkumníci se neshodují na jedné univerzální definici. Nejproblematictější jsou oblasti průběhu kyberšikany a její typická specifika (Šmahaj, 2014, s. 61).

Černá a kol. (2013, s. 38-42) rozlišuje dva způsoby měření výskytu kyberšikany. Výzkumník se může zeptat přímou otázkou, zda má respondent zkušenosti s kyberšikanou. Zde však narážíme na problém, který jsme zmiňovali výše. Každý má na problematiku spojenou s kyberšikanou jiný pohled. A problém s definováním může zmást i samotné respondenty. Výsledky pak mohou být zkreslené a nepřesné. Jako lepší možnost se proto jeví zkoumat konkrétní formy či projevy kyberšikany, které jsme definovali ve druhé kapitole.

Druhým aspektem, který způsobuje zkreslený pohled na kyberšikanu je medializování tohoto tématu. Média často přeceňují výskyt kyberšikany i její závažnost, což má zbytečné špatné důsledky. Ve společnosti se jedná buď o morální paniku, která není na místě. Existuje snaha omezit přístup k digitálním technologiím. Akteři se mohou domnívat, že se tak vyhnou nežádoucím a rizikovým jevům. Na druhou stranu si však neuvědomují, že život bez virtuálního světa a používání nových technologií v současnosti není možný (Černá a kol., 2013, s. 51).

Olweus (in Černá a kol., 2013, s. 51) další důsledek medializování kyberšikany spatřuje v přesunu pozornosti na kyberšikanu, kdy se do pozadí dostává šikana tradiční. To není vhodná situace. Oba jevy se často vzájemně prolínají, ale na každý je z pohledu prevence potřeba pohlížet jiným způsobem. Zatímco kyberšikaně můžeme předcházet pomocí zlepšování počítačové gramotnosti, u tradiční šikany se předpokládá práce s celým kolektivem. Proto je potřeba se oběma problematikám věnovat na stejné úrovni a ani jednu neupozadřovat.

4.2.1 Projekty a instituce v zahraničí

Jednotlivé programy a výzkumná činnost zatím nejsou tolik rozvinuty jako je tomu například u tradiční šikany nebo jiných agresivních jevů v chování u dětí a dospívajících. Přes to existuje několik významných projektů či institucí, které se na počátku 21. století začaly kyberšikaně věnovat.

V Evropě probíhají či probíhali různorodé programy. Patří k nim například Projekt Kyber-trénink, který působil v roce 2008-2010. Spolupracovali na něm země jako Německo, Irsko, Španělsko, Velká Británie či Norsko. V rámci projektu byl vytvořen manuál pro lektory, kteří pracují s lidmi postiženými kyberšikanou (Mora-Merchán in Šmahaj, 2014, s. 73).

Výzkum kyberšikany proběhl i v rámci jednotlivých evropských zemích. Například v Belgii, kdy se při prvním výzkumu porovnávala data z prvního a druhého stupně základních škol. Druhá studie byla zaměřena na studenty ve věku 12-18 let a na jejich rodiče (Vandebosh a Van Cleemput in Šmahaj, 2014, s. 73-74).

Mezi nejznámější projekty na evropské úrovni patří COST a EU Kids Online. V projektu COST spolupracuje 28 evropských států (včetně České republiky) a Austrálie. Ti se společně zabývají kyberšikanou. Mezi jejich hlavní aktivity patří pracovní schůzky, vědecké semináře, výzkumné pobyty a publikační činnost. EU Kids Online bylo založeno v roce 2006 Programem Evropské komise bezpečného internetu. Hlavním tématem projektu byly děti a technologie. Navazujícím projektem byl v roce 2009 EU Kids Online II, který zrealizoval velký výzkum u dětí ve věku 9-16 let. Cílem bylo vytvořit mezinárodní studii, kde by se daly výsledky porovnávat mezi jednotlivými zeměmi (Šmahaj, 2014, s. 75-76). Pokud se podíváme na celkový výsledek, výskyt kyberšikany u zkoumaných respondentů dosahuje 6 %.

4.2.2 Projekty v ČR

V České republice funguje také několik projektů, které se věnují kyberšikaně společně s dalšími jevy rizikového chování ve virtuálním prostředí.

Jedním z národně certifikovaných projektů je projekt E-bezpečí, který funguje pod záštitou Centra prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Tento projekt vznikl v roce 2008 a věnuje se především tématům kyberšikany, kybergroomingu, stalkingu a kyberstalkingu, spamům, hoaxům, phishingu a dalším rizikovým jevům na internetu. *„Cílem projektu je především aktivní rozvíjení informovanosti a potenciálních rizicích spojených s ICT ve společnosti, a to zejména formou realizace vzdělávacích akcí i jinými osvětovými činnostmi, jejichž snahou je minimalizace těchto rizik, případně snížení škod, které mohou způsobit“* (Kopecký a kol., 2015, s. 121). V rámci projektu se mapuje aktuální situace a řeší se aktuální situace v souvislosti se zneužíváním digitálních technologií. Tento projekt cílí především na děti a dospívající, kteří na internetu tráví velkou část volného času. Kromě dětí však pracují i s rodiči, pedagogy, policisty, vychovateli a s dalšími (Kopecký a kol., 2015, s. 121-123).

Další projekt, který je v povědomí české společnosti, se nazývá Seznam se bezpečně!. Tento projekt původně informoval uživatele sociální sítě Lidé.cz o rizicích komunikace s cizími lidmi právě na sociálních sítích. V roce 2009 a 2012 vznikly dva zásadní filmové dokumenty, které byly doporučeny i jako učební pomůcky na základních školách. Projekt pořádá nejrůznější akce a konference jak pro studenty, tak pro pedagogy a ostatní veřejnost. V roce 2015 vznikl další dokument, který cílí především na rodiče. Celý projekt popularizuje internetová témata. Vedle prevence se snaží implementovat nové poznatky do služeb na internetu (Kožíšek a Písecký, 2016, s. 144-145).

Nesmíme opomenout zmínit projekt Web Rangers. Jedná se o mezinárodní projekt, který funguje pod záštitou firmy Google. Je opět zaměřen na rizikové chování na internetu a probíhá v několika zemích (např. Izrael, Nový Zéland, Nizozemí, Keňa). V rámci České republiky projekt spolupracuje s výše zmíněným projektem E-Bezpečí Univerzity Palackého v Olomouci. Projekt využívá zajímavý princip šíření informací. Lektoři přenášejí informace a dovednosti na určitý vzorek dětí, které obsah šíří dál, různými kanály, např. mezi spolužáky. Děti, které jsou do programu zapojené, prochází nejdříve prezenčním výcvikem. Zde jsou interpretovány základní rizikové jevy a užitečné informace. Děti pak realizují svoje vlastní projekty a předávají informace dál například pomocí krátkých videí, prostřednictvím přednášek či na webových stránkách (Kopecký a kol., 2015, s. 124-126).

Dalšími institucemi a projekty na které se lze obrátit jsou Bezpečný internet.cz či Linka bezpečí, s kterou lze komunikovat telefonicky, přes e-mail či chat (Kožíšek a Písecký, 2016, s. 149).

5. PRAKTICKÁ ČÁST

Poslední kapitola popisuje praktickou část práce. V první řadě objasňuje základní informace o metodologii, která byla použita k vlastnímu výzkumnému šetření. Stanovuje cíle, výzkumné otázky a formuluje hypotézy. Dále popisuje metodu sběru dat a výzkumný soubor. Výzkumné šetření proběhlo na druhém stupni Základní školy v Kolíně během ledna, při němž bylo vybráno 231 dotazníků. Závěr kapitoly se věnuje prezentaci, interpretaci dat, výsledkům a samotným závěrům.

5.1 Popis metodologie

5.1.1 Cíl práce

Hlavním účelem výzkumného šetření je zjistit, zda se problematika kyberšikany dotýká žáků druhého stupně základní školy. Zajímá nás v první řadě informovanost žáků, zda se s pojmem kyberšikana setkali, případně kde. Domníváme se, že hlavním zdrojem informací o problematice je škola a také, že zde závisí na studovaném ročníku. Dále je dílčím cílem zjistit, zda mají žáci zkušenosti s některým z projevů kyberšikany, a to z hlediska oběti. Zde nás zajímá i fakt, jestli můžeme hovořit o rozdílech mezi pohlavím. Zda se setkávají s kyberšikanou více dívky nebo chlapci. V neposlední řadě se budeme věnovat tomu, u koho by žáci hledali oporu a pomoc v případě problémů.

Zastáváme názor, že kyberšikanu nemůžeme zkoumat bez přihlídnutí k okolnostem vzniku a podnětnému prostředí. Proto se průzkum zaměří i na samotný pohyb žáků na internetu. Kolik času zde tráví, které aktivity vyhledávají nebo zda se chovají bezpečně. Bezpečnost budeme pozorovat například na postoji ke zveřejňování osobních údajů, vzájemnému sdílení hesel nebo komunikaci s cizími lidmi.

5.1.2 Stanovení výzkumných otázek a formulace hypotéz

Před výzkumným šetřením je třeba si stanovit výzkumné otázky a formulovat hypotézy. Zde je výčet našich výzkumných otázek, které jsme dále využili například při tvorbě dotazníku:

Jaké aktivity na internetu žáci nejčastěji dělají?

Jaká je znalost pojmu kyberšikana?

Jaký je vztah mezi navštěvovaným ročníkem a znalostí pojmu kyberšikana?

Jaký mají žáci postoj ke sdílení svých hesel s ostatními?

Jaký je vztah mezi pohlavím a zkušeností s projevem kyberšikany?

Kdo je pro žáky oporou v případě problémů?

Chráška (2007, s. 17) uvádí, že jednou z hlavních podstat kvantitativně orientovaných výzkumů jsou hypotézy. Pro naše výzkumné šetření jsme si proto stanovili následující čtyři hypotézy:

H1: Žáci osmých a devátých ročníků jsou seznámeni s pojmem kyberšikana více než žáci šestých a sedmých ročníků.

První hypotéza předpokládá, že závisí na navštěvovaném ročníku, pokud řešíme informovanost o pojmu kyberšikana. Domníváme se, že čím vyšší ročník žák navštěvuje, tím více podstoupil preventivních programů a přednášek zaměřených na tuto problematiku. V oblasti informačních a komunikačních technologií budou starší žáci více vzdělaní. Kvůli této skutečnosti bude pojem kyberšikana znát méně mladších žáků než starších.

H2: Dívky se častěji setkávají s projevem kyberšikany v pozici oběti než chlapci.

Druhá hypotéza bere v potaz fakt, že oběť kyberšikany můžeme rozlišit z hlediska pohlaví. Konkrétně si myslíme, že s projevy kyberšikany se více setkávají dívky než chlapci. Předpokládáme například, že dívky častěji komunikují s cizími lidmi. Také se domníváme, že dívky tráví více času na sociálních sítích a sdílí zde své fotografie, které mohou být použity proti nim.

H3: Pokud by se žáci stali obětí kyberšikany, svěřili by se raději svým kamarádům než rodičům.

Tato hypotéza předpokládá, že v případě problémů se děti a dospívající spíše obrazejí na své vrstevníky a kamarády. Upřednostňují tuto možnost před svěřením se autoritě, kterou mohou být rodiče či učitelé. Může to být způsobeno obavami z nepochopení či strachem z trestu. Také v tomto věku mohou toužit osamostatnit se od rodičů, což řešíme ve čtvrté kapitole.

H4: Žáci častěji tráví čas na internetu na sociálních sítích než vzděláváním a vypracováváním domácích úkolů.

Čtvrtá hypotéza vychází z předpokladu, že žáci internet využívají spíše ke komunikaci a k zábavě, kterou mohou být právě sociální sítě. Oproti tomu, aby internet využívali pro školní potřebu. Ať už pro hledání informací v rámci sebevzdělávání či vypracovávání domácích úkolů.

5.1.3 Metoda sběru dat

Po stanovení jednotlivých cílů, výzkumných otázek a hypotéz se jako nejvhodnější jevil kvantitativní přístup šetření. Metodou sběru dat byl zvolen dotazník vlastní konstrukce (viz Příloha A). Tento nástroj byl vybrán především pro možnost získání většího množství dat v relativně krátkém čase. V dotazníku nalezneme celkem 14 otázek, přičemž na 9. a 10. otázku navazuje podotázka, která souvisí s respondentovou předchozí odpovědí. Jednotlivé položky jsou uzavřené či polouzavřené.

Při tvorbě dotazníku byly položky rozděleny do pomyslných čtyř částí. Těmto částem odpovídá i finální skladba dotazníku. První se věnuje pohybu jednotlivých respondentů na internetu. Řeší čas, místo i jednotlivé aktivity, které na internetu žáci preferují. Další část se věnuje bezpečnosti. Zkoumá, zda žáci dodržují základní pravidla například při zveřejňování údajů, sdělování hesla či komunikaci s cizími lidmi. Předposlední část otázek se věnuje samotnému problému kyberšikany. Především se dotazujeme na znalost pojmu. Také nás zajímá, zda se žáci setkávají s pojmem pouze ve škole nebo i na jiných místech. A jelikož je kyberšikana komplexní jev, který žáci nemusejí umět správně definovat, neptáme se na zkušenosti s kyberšikanou jako takovou, ale přímo na jednotlivé projevy, které mezi kyberšikanu patří. Na konci dotazníku se setkáme s otázkami, které zjišťují základní demografické údaje jako je věk, navštěvovaný ročník a pohlaví.

5.1.4 Výběr výzkumného souboru

Jelikož je hlavním tématem práce kyberšikana v oblasti nižšího sekundárního stupně vzdělávání, respondenty ve výzkumném šetření tvoří žáci druhého stupně základní školy. Proto se jako vhodný jevil skupinový výběr. Před výzkumným šetřením bylo důležité rozhodnout, zda upřednostníme jednu konkrétní školu, kterou budeme zkoumat do hloubky, nebo provedeme výzkum v několika třídách na různých školách. Nakonec jsme záměrně vybrali první variantu, kdy jsme se rozhodli do našeho šetření zapojit celý druhý stupeň jedné základní školy. V první řadě proto, abychom se pohybovali v jednom konkrétním klimatu školy. Tento pojem vyjadřuje kvalitu vzájemných vztahů a jednotlivých procesů, které fungují v dané škole (Průcha, Mareš a Walterová, 2003, s. 100). Domníváme se, že prevence a intervence v oblasti kyberšikany se na každé škole jistým způsobem liší, a proto jsme nechtěli kombinovat respondenty, kteří se učí a vyrůstají v odlišných prostředích.

5.2 Sběr dat a jejich analýza

Samotná realizace výzkumu proběhla ve dnech 22. – 26. ledna 2017, kdy byly na vybrané Základní škole v Kolíně rozdány dotazníky. Aby se zamezilo nízké návratnosti, jednotlivé ročníky byly navštěvovány osobně. Respondenti byli upozorněni na anonymitu dotazníku a na to, že informace nemohou být zneužity proti nim. Během pěti dnů byly postupně navštíveny všechny třídy druhého stupně. Konkrétně každý ročník obsahoval tři třídy. Sběr dat neprovázely žádné komplikace a celkem bylo posbíráno 231 vyplněných dotazníků.

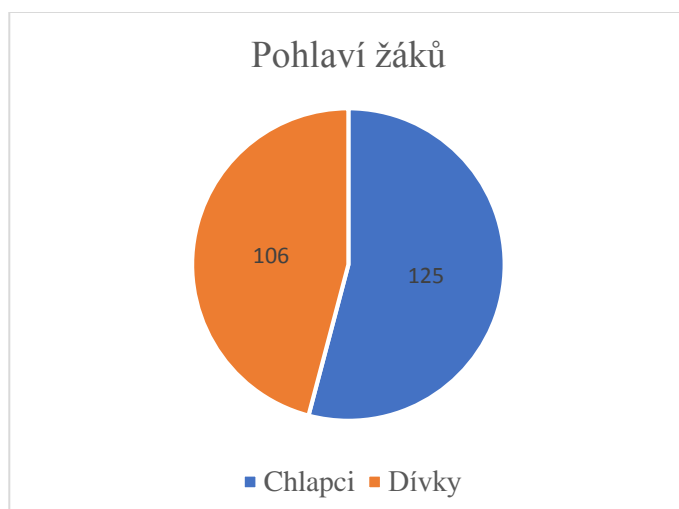
Shromážděná data z dotazníků byla přepsána do záznamového archu, který byl vytvořen v programu Excel 2016 (viz Příloha B). Žádný dotazník nemusel být vyřazen z důvodu nesprávného či neúplného vyplnění. Z jednotlivých otázek byly pro přehlednost vytvořeny grafy a tabulky, které budeme prezentovat v následující podkapitole.

5.3 Vyhodnocení výsledků

Pro přehlednost jsme se rozhodli data nejprve prezentovat skrze grafy a tabulky. Dále zde uvádíme vyhodnocení výše stanovených hypotéz. Na konci podkapitoly se věnujeme vlastní interpretaci dat a závěrům, které můžeme z jednotlivých výsledků shrnout.

5.3.1 Prezentace dat

Graf 1- Pohlaví respondentů

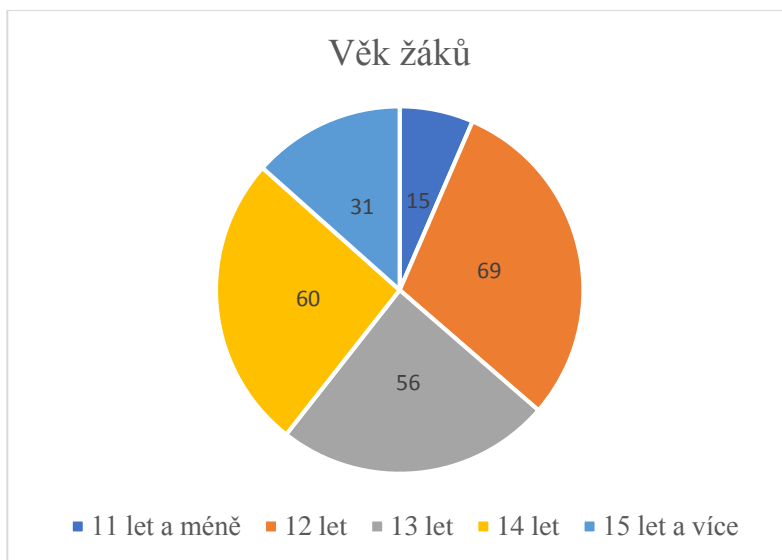
První graf zobrazuje rozložení respondentů ve výzkumném šetření z hlediska pohlaví. Celkem na dotazníky odpovídalo 231 žáků. Z tohoto počtu bylo mužské pohlaví zastoupeno 125 respondenty (54 % chlapců) a ženské pohlaví tvořilo 106 respondentů (46 % dívek).

Graf 2 - Navštěvovaný ročník respondentů

Z druhého grafu lze vyčíst, ze kterých ročníků pochází jednotliví respondenti. Zde můžeme vidět, že jsou ročníky poměrně vyrovnaně zastoupené. Nejvíce respondentů pochází z 6. ročníku, kde bylo tázáno 65 žáků (28 %). Ze 7. ročníku je 62 respondentů (27 %). Hranici 50 respondentů překročil osmý ročník s 53 žáky (23 %) i devátý ročník s 51 žáky (22 %).

Graf 3 - Věk respondentů

Tento graf znázorňuje věkové rozložení respondentů. Zde vidíme, že nejvíce žáků, konkrétně 69 (30 %), odpovídá věku 12 let. 60 respondentů (26 %) dosáhlo věku 14 let. 13 let bylo 56 žákům (24 %). Odpověď „15 let a více“ vybralo 31 respondentů (13 %). Nejméně byla zastoupená věková skupina 11 let a méně, do které patřilo 15 respondentů (6 %).

Tabulka 1 - Komunikační zařízení, které vlastní respondenti

Zařízení, které žáci vlastní	Počet žáků
Mobilní telefon	231
Počítač/notebook	178
Tablet	145
Jiné	30
Žádné	0

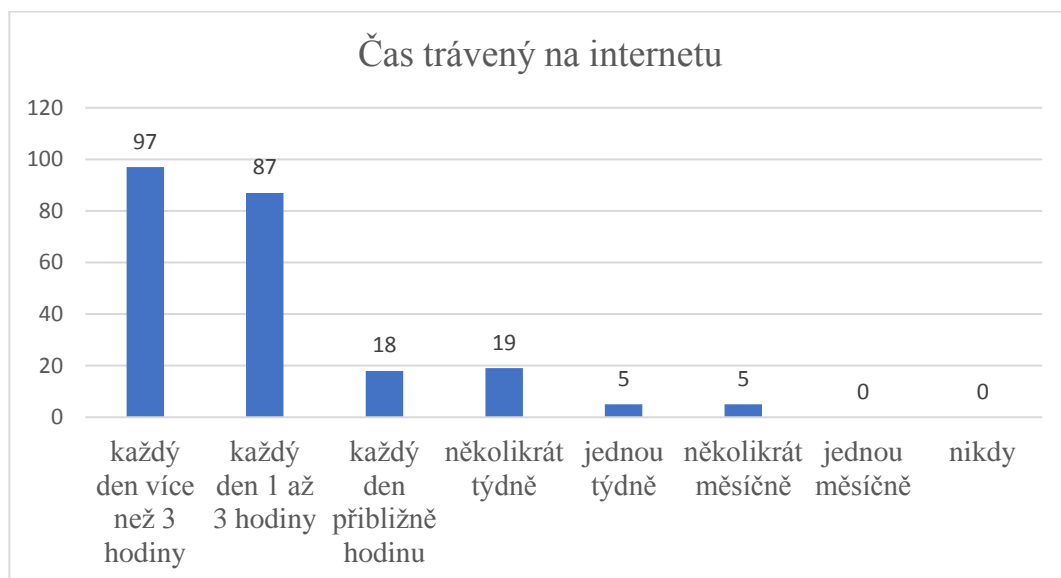
U některých otázek měli žáci možnost vybrat více odpovědí, v takovém případě se domníváme, že přehlednějším způsobem prezentace dat bude tabulka. První tabulka nám zobrazuje první otázku dotazníku. Žáci měli vybrat všechna zařízení, která vlastní. Vidíme, že nenalezneme respondenta, který by nevlastnil žádné z uvedených zařízení. Největší zastoupení má mobilní telefon, který vlastní 100 % respondentů. Mimo to byl nejčastější odpovědí počítač či notebook (77 %). Na třetím místě pak figuruje tablet (63 %).

Tabulka 2 - Místo, kde respondenti využívají internet

Místo, kde žáci používají internet	Počet žáků
Doma	193
U kamarádů	127
Kdekoliv, mám internet v mobilu	124
Ve škole	95
Jinde	7
Nikde	0

Druhá tabulka odpovídá druhé položce v dotazníku. Respondenti vybírali z odpovědí, kde nejčastěji internet používají. Většina žáků internet používá doma (84 %). Dvěma vyrovnanými položkami byla odpověď u kamarádů i kdekoliv. Internet v mobilu (data) má zřízeno 124 žáků, což je 54 % z dotazovaných. Nezanedbatelná část žáků uvedla, že používá internet i ve škole (41 %). U odpovědi „jinde“ mohli respondenti uvést vlastní místo. Zde se nejčastěji objevovaly varianty: u babičky, na veřejných místech, v centru.

Graf 4 - Čas, který respondenti tráví na internetu

Čtvrtý graf znázorňuje čas, který na internetu žáci tráví. Nejvíce respondentů (42 %) tráví na internetu více než 3 hodiny denně. Podobně velkou položku (38 %) tvoří druhá odpověď, žáci tráví na internetu každý den 1 až 3 hodiny. Oproti tomu další odpovědi byly zvoleny méně. Po 8 % získala odpověď „každý den přibližně hodinu“ a „několikrát týdně“. Jednou týdně či několikrát měsíčně tráví čas na internetu 2 % respondentů.

Tabulka 3 - Nejčastější aktivity respondentů na internetu

Nejčastější aktivity	Počet žáků
Prohlížím si sociální sítě	157
Sleduji videa, filmy, seriály	137
Chatuji	127
Poslouchám hudbu	90
Hraji hry	72
Hledám věci do školy, dělám domácí úkoly	47
Surfuji	29
Jiné	3

Třetí tabulka zachycuje otázku, ve které mohli respondenti vybrat maximálně 3 aktivity, které na internetu nejčastěji dělají. Nejvýše se umístily tři aktivity – sociální sítě (68 %), sledování videí, filmů či seriálů (59 %) a chatování (55 %). Dále žáci vybírali možnosti jako „poslouchám hudbu“ (39 %) či hraji hry. 47 žáků (20 %) si mezi své tři hlavní aktivity vybralo využívání internetu pro školní potřebu, dělání domácích úkolů a hledání informací. V odpovědi „jiné“ se objevilo: hledání předloh na kreslení, hledání receptů a články o historii.

Graf 5 - Vzájemné sdílení hesel respondentů

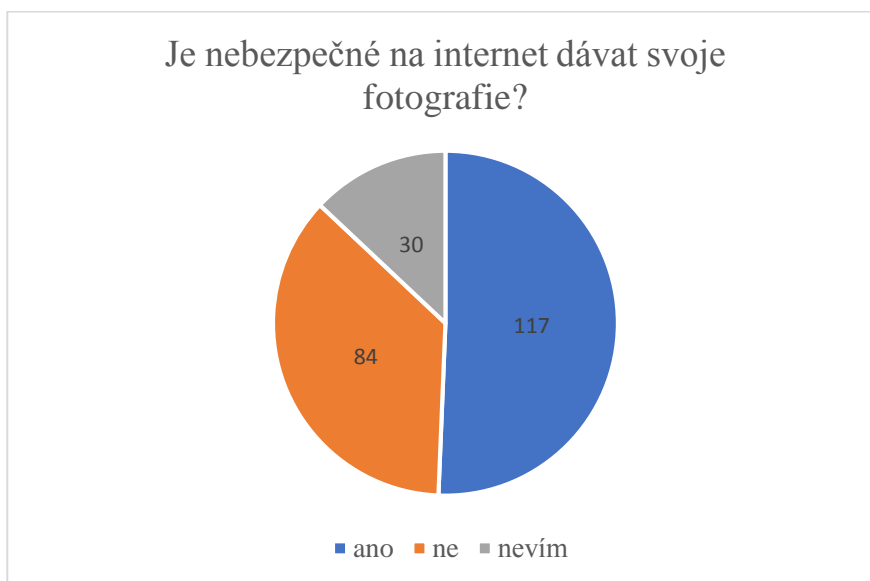
Tento graf popisuje dichotomickou otázku. Zde jsme se žáků ptali, zda někomu prozradili své heslo např. k přístupu na osobní profil či do e-mailové adresy. 161 respondentů, což tvoří 70 %, odpovědělo, že své heslo nikdy neprozradili. Oproti tomu 70 žáků (30 %) své heslo s někým sdílelo.

Tabulka 4 - Zveřejňované údaje na internetu respondenty

Zveřejňované údaje	Počet žáků
Jméno a příjmení	185
Fotografie	153
E-mail	95
Telefonní číslo	37
Žádný údaj nezveřejňuju	25
Adresa bydliště	9
Jiné	8
Rodné číslo	2

Čtvrtá tabulka popisuje osobní údaje, které žáci zveřejňují. Většina žáků (80 %) zveřejňuje své jméno a příjmení. Vysoké hranice dosahuje i možnost sdílení fotografie (66 %). Dále žáci sdílejí svůj e-mail (41 %) a telefonní číslo (16 %). 25 respondentů (11 %) uvedlo, že žádný údaj nezveřejňuje.

Graf 6 - Postoj k bezpečnosti sdílení vlastní fotografie

Tento graf znázorňuje postoj žáků ke zveřejňování fotografií. 51 % respondentů se domnívá, že je nebezpečné na internet dávat svoje fotografie. 36 % odpovědělo, že není nebezpečné na internet dávat svoje fotografie. Zbýlých 13 % žáků si mezi odpovědi ano/ne nevybralo, proto využili odpovědi „nevím“.

Graf 7 - Komunikace respondentů s cizími lidmi

Graf č. 7 zobrazuje to, zda žáci komunikují na internetu s cizími lidmi. 60 % respondentů odpovědělo, že s cizími lidmi nikdy nekomunikuje. 32 % respondentů vybralo možnost „ano, párkrát se mi to stalo“. 8 % žáků s cizími lidmi na internetu komunikuje často.

Graf 8 - Znalost pojmu kyberšikana

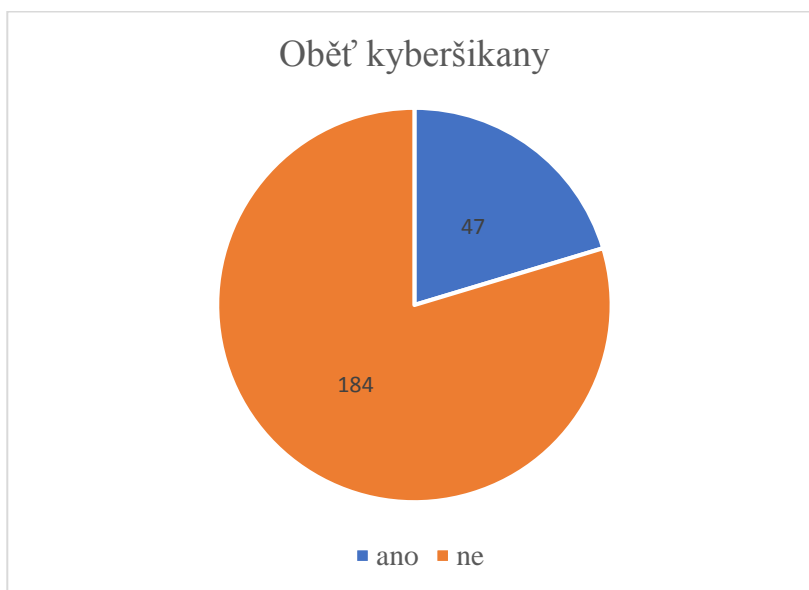
Z osmého grafu můžeme vyčíst, že 98 % respondentů, což je 227 chlapců a dívek, se s pojmem kyberšikana již setkali. Oproti tomu 2 % žáků (4 respondenti) pojem kyberšikana nezná.

Tabulka 5 - Místo setkání s pojmem kyberšikana

Kde se žáci setkali s pojmem	Počet žáků
Ve škole	175
Na internetu	61
V televizi	58
Doma	21
Jinde	2

Pátá tabulka souvisí s grafem č. 8. Popisuje navazující otázku, kde měli respondenti, kteří pojem kyberšikana znají, uvést, kde se s ním setkali. Nejvíce žáků (74 %) zná pojem kyberšikana ze školy. Dalšími možnostmi, které byly voleny, bylo setkání se s pojmem na internetu či v televizi. Doma se s pojmem setkala 21 respondentů, což tvoří 9 % z celkového počtu žáků. U dvou respondentů se objevila varianta „na exkurzi“ skrze odpověď „jinde“.

Graf 9 - Zkušenost respondentů s projevy kyberšikany

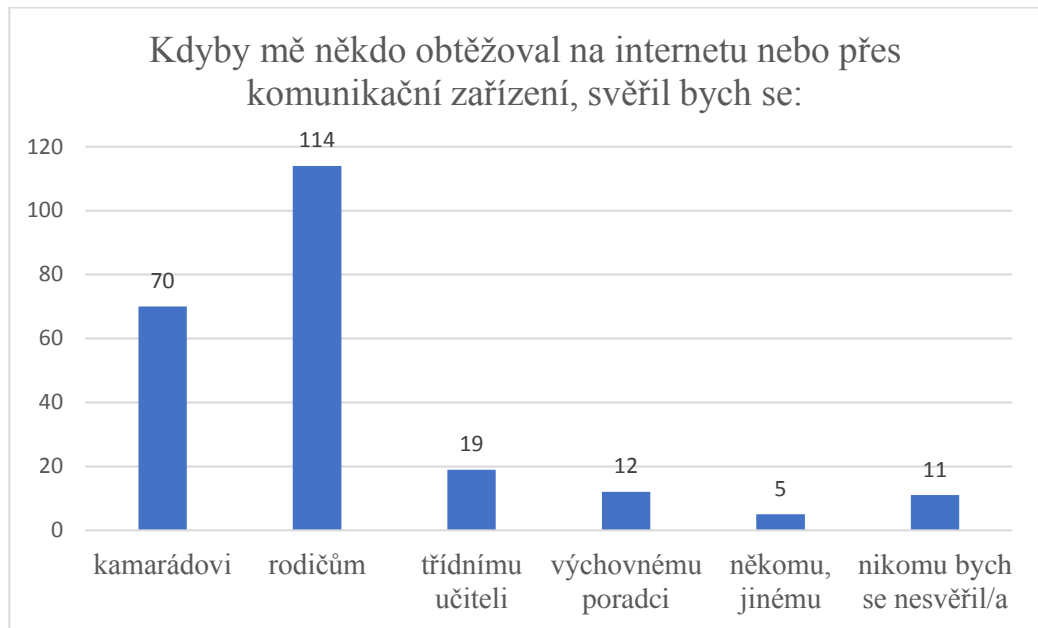
Devátý graf zobrazuje otázku, zda respondentům někdo za poslední rok na internetu nebo přes komunikační zařízení ubližoval. 184 žáků (80 %) vybralo možnost ne. 47 žáků (20 %) se minimálně s jedním z projevů kyberšikany setkala. V následující tabulce se věnujeme těmto konkrétním projevům.

Tabulka 6 - Projevy kyberšikany, se kterými se respondenti setkali

Projevy se kterými se oběti setkaly	Počet obětí
Někdo o mně šířil pomluvy	28
Někdo mi nadával nebo vyhrožoval	23
Někdo sdílel moji fotografii/video, za které jsem se styděl(a)	6
Někdo používal moje jméno bez souhlasu a vydával se za mě	5
Jinak	0

Šestá tabulka navazuje na otázku v grafu č. 9. Pokud respondent odpověděl, že mu někdo ubližoval přes komunikační zařízení či na internetu, měl dále vybrat z následujících možností. 28 žáků se setkalo s šířením pomluv, 23 žákům někdo nadával nebo vyhrožoval. U 6 žáků se projevil sdílení fotografie/video, za které se styděli. Možnost „někdo používal moje jméno bez souhlasu a vydával se za mě“ vybralo 5 žáků.

Graf 10 - Svěření se respondentů s problémy spojenými s kyberšikanou

Poslední graf prezentuje, komu by se v případě potřeby respondenti svěřili. 114 chlapců a dívek (49 %) by se svěřilo rodičům. 70 respondentů (30 %) by hledalo pomoc u svých kamarádů. Třídnímu učiteli by se svěřilo 19 žáků (8 %). 12 respondentů (5 %) by pomoc hledalo u výchovného poradce a 11 žáků (5 %) by se s problémem nesvěřilo nikomu. Ti respondenti, kteří vybrali možnost „někomu jinému“, dále uváděli, že by se svěřili sourozencům, policii, Lince bezpečí či svojí přítelkyni.

5.3.2 Vyhodnocení hypotéz

Pro vyhodnocení čtyř stanovených hypotéz jsme využili test hypotézy o shodě dvou relativních četností. Tento test ověřuje, zda je relativní četnost prvního souboru shodná s relativní četností druhého souboru.

Nulová hypotéza má tvar:

$$H_0: \pi_0 = \pi_1$$

Alternativní hypotéza má tvar:

$$H_1: \pi_0 \neq \pi_1.$$

Na základě výběrových údajů ověřujeme alternativní hypotézu. Pokud bude mít výběr dostatečný rozsah lze v testu použít:

$$U = \frac{\pi_0 - \pi_1}{\sqrt{\pi_0 * (1 - \pi_0) / (n_0 + n_1)}}$$

Kde π_0 představuje relativní četnost z prvního souboru, π_1 relativní četnost z druhého souboru, p představuje skutečně zjištěnou relativní četnost, n_0 velikost prvního souboru a n_1 velikost druhého souboru.

Tato statistika U má při platnosti testované hypotézy H_0 asymptoticky normované normální rozdělení. Při testování zvolíme obvyklou hladinu významnosti $\alpha = 0,05$. Celý test popisuje například Pecáková (2011).

H1: Žáci osmých a devátých ročníků jsou seznámeni s pojmem kyberšikana více než žáci šestých a sedmých ročníků.

Tabulka 7 - Data získaná z dotazníků k testování H1

	Setkali se s pojmem kyberšikana (ANO)	Nesetkali se s pojmem kyberšikana (NE)
6. ročník	65	0
7. ročník	61	1
8. ročník	53	0
9. ročník	48	3

Testovaná hypotéza má následující tvar:

H_0 : Žáci osmých a devátých ročníků jsou s pojmem kyberšikana seznámeni stejně jako žáci ročníků šestých a sedmých

H_1 : Žáci osmých a devátých ročníků nejsou s pojmem kyberšikana seznámeni stejně jako žáci ročníků šestých a sedmých.

Pro testování výše první hypotézy došlo ke sloučení žáků 6. a 7. ročníku do jedné kategorie. Totéž bylo provedeno u žáků z 8. a 9. třídy. Následně byl proveden test o shodě relativních četností ve dvou populacích. Na základě výsledné p-hodnoty (0,0198), která vyšla menší než zvolená hladina významnosti 0,05, byla testovaná nulová hypotéza zamítnuta ve prospěch alternativy. Test prokázal odlišnost informovanosti ohledně kyberšikany u žáků 6.-7. a 8.-9. ročníku.

Tabulka 8 - Rozdělení četností při testování H1

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
6. a 7. ročník	126	99,21 %
8. a 9. ročník	101	97,12 %

Z výsledku testu můžeme usuzovat, že žáci vyšších ročníků (8. a 9. tříd) nejsou s pojmem kyberšikana seznámeni stejně jako žáci tříd nižších (6. a 7. ročník). Vzhledem k faktu, že více než 99 % žáků 6. a 7. třídy se již někdy s tímto pojmem setkalo (zatímco u 8. a 9. ročníku to bylo méně – 97 %), nelze předpokládat, že jsou žáci vyšších ročníků s pojmem kyberšikana seznámeni lépe. Testem byla zamítnuta první výzkumná hypotéza.

H2: Dívky se častěji setkávají s projevem kyberšikany v pozici oběti než chlapci.

Tabulka 9 – Data získaná z dotazníků k testování H2

	Někdo jim ubližoval (ANO)	Nikdo jim neubližoval (NE)
Dívky	33	73
Chlapci	14	111

Testovaná hypotéza má následující tvar:

H₀: Dívky jsou stejně často obětmi kyberšikany jako chlapci

H₁: Dívky nejsou stejně často obětmi kyberšikany jako chlapci.

K ověření této hypotézy byl opět použit test o shodě relativních četností ve dvou populacích. Výsledná p-hodnota (0,0035) hovoří proti nulové hypotéze. Na základě výsledku testu zamítáme nulovou hypotézu ve prospěch alternativní neboli dívky nejsou obětmi kyberšikany stejně často jako chlapci.

Tabulka 10 - Rozdělení četností při testování H2

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Dívky	33	31,13 %
Chlapci	14	11,20 %

Testem bylo prokázáno, že dívky a chlapci se nestávají stejně často obětmi kyberšikany. Dívky se s tím, že jim někdo ubližoval skrze komunikační zařízení nebo na internetu, setkaly v 31 % případů, kdežto z chlapců mělo takovou zkušenost 11 %. S ohledem na provedený test lze prohlásit, že dívky se stávají obětmi kyberšikany častěji než chlapci, a proto přijímáme druhou hypotézu.

H3: Pokud by se žáci stali obětí kyberšikany, svěřili by se raději svým kamarádům než rodičům.

Tabulka 11 - Data získaná z dotazníků k testování H3

	Svěření se kamarádům	Svěření se rodičům	Ostatní možnosti
Počet respondentů	70	114	47

Testovaná hypotéza má následující tvar:

H₀: Žáci, kteří by se stali obětí kyberšikany, svěřili by se stejně ochotně rodičům jako kamarádům.

H₁: Žáci, kteří by se stali obětí kyberšikany, nesvěřili by se stejně ochotně rodičům jako kamarádům.

K ověření výše položené hypotézy došlo opět stejným testem. Získaná p-hodnota (0,000) svědčí o zamítnutí nulové hypotézy o shodě relativních četností. Můžeme prohlásit, že ochota svěřovat se rodičům a kamarádům se zážitkem s kyberšikanou se statisticky liší.

Tabulka 12 - Rozdělení četností při testování H3

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Svěření se kamarádům	70	30,30 %
Svěření se rodičům	114	49,35 %

Na základě výsledku testu bylo prokázáno, že žáci, by se raději svěřili s problémy svým rodičům (v 49 %) než kamarádům (v 30 %). Došlo tedy k vyvrácení původní domněnky, a to té, že se žáci s takovou zkušeností svěřují raději svým vrstevníkům. Třetí hypotézu zamítáme.

H4: Žáci častěji tráví čas na internetu na sociálních sítích než vzděláváním a vypracováváním domácích úkolů.

Tabulka 13 - Data získaná z dotazníků k testování H4

Nejčastější aktivity na internetu	Počet respondentů
Sociální sítě	157
Hledání věcí do školy, domácí úkoly	47

Testovaná hypotéza má následující tvar:

H_0 : Žáci používají internet stejně často pro studium jako pro přístup k sociálním sítím

H_1 : Žáci nepoužívají internet stejně často pro studium jako pro přístup k sociálním sítím.

Také pro ověření poslední hypotézy byl použit test o shodě relativních četností ve dvou populacích. S ohledem na nulovou p-hodnotu byla nulová hypotéza, hovořící o shodě relativních četností, zamítnuta. Nepodařilo se prokázat, že žáci používají internet stejně často pro studium jako pro přístup k sociálním sítím.

Tabulka 14 - Rozdělení četností při testování H_4

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Sociální síť	157	67,97 %
Studium	47	20,34 %

Pomocí testu o shodě relativních četností byl prokázán statisticky významný rozdíl počtu návštěv internetu za účelem studia a připojení se k sociálním sítím, kdy návštěvy sociálních sítí jednoznačně převažují. Lze tedy říci, že žáci využívají internet častěji k připojení se k sociálním sítím než ke studiu. Čtvrtou hypotézu tedy přijímáme.

5.3.3 Interpretace dat

Na tomto místě bychom rádi interpretovali data z výzkumného šetření a výsledky testování hypotéz skrze náš vlastní názor. Pokud se blíže podíváme na data získaná z dotazníkového šetření, není překvapující, že každý žák vlastní mobilní telefon a 77 % žáků počítač či notebook. Nezanedbatelný počet dívek a chlapců (63 %) používá navíc také tablet. Již v úvodní kapitole se několikrát vracíme k tomu, že žijeme v digitálním moderním světě plném komunikačních a chytrých zařízení. Generace zkoumaných respondentů v takovém světě žije již od narození. Nezaráží nás tedy fakt, že tyto technologie používají v tak velkém počtu.

Pozastavme se však nad časem, který děti a dospívající věnují pohybu na internetu. Každý den více jak 3 hodiny tráví na internetu skoro polovina dotazovaných (42 %). Dalších 38 % ho využívá každý den v rozmezí 1 až 3 hodin. Pokud si představíme běžný den studenta a porovnáme ho s nejčastěji uváděným časem, ptáme se, zda svůj volný čas využívají i jinak než digitálně. Zda žáci provozují i jiné aktivity, při kterých nemusejí být online. Je zřejmé, že je dnes připojení k internetu pro žáky velmi dostupné. Na tomto místě bychom rádi apelovali na budoucí generace, aby ve výchově svých dětí nadále zohledňovali kontrolu nad volným

časem potomka. V následujících letech bude čím dál více potřeba vyvádět děti z digitálního světa. Aby zcela nepropadly technologiím a uvědomovaly si přítomnost světa reálného.

Vrátíme-li se zpět do současnosti, následujícím zajímavým faktem jsou aktivity, které dívky a chlapci na internetu provozují. Respondenti mohli v dotazníku zaškrtnout až tři nejčastější aktivity. Nejvíce žáků (68 %) tráví čas na sociálních sítích jako je například Facebook, Instagram, Twitter a další. Potvrdili jsme domněnky o popularitě sociálních sítí, zde se totiž mladí lidé seberealizují a hledají nové kontakty. Druhou nejoblíbenější aktivitou je sledování videí, filmů či seriálů. Velmi navštěvovaný je portál Youtube, který v současnosti každým dnem více a více expanduje. Nejen v zahraničí, ale i u nás se rozmohl fenomén youtuberů. Lidé natáčejí na webový portál videa, ve kterých řeší životní styl, módu, vaření, hrají online hry nebo jen dokumentují své cesty a běžný život. Dnes se úspěšní youtuberi takovým natáčením dokáží uživit, především z toho, že enormní množství lidí tato videa sledují a podporují jejich tvorbu. Právě u mladých generací je sledování těchto videí a životů jednotlivých youtuberů velmi oblíbené. Třetí nejčastější aktivitou respondentů je chatování, které je nejspíše oblíbené pro rychlost a neustálý kontakt, kteří mladí lidé potřebují mít.

Nyní se pokusíme nastínit, jak se žáci pohybují na internetu z hlediska bezpečnosti. Do dotazníku byly zařazeny položky, které se týkají bezpečného a zodpovědného pohybu na internetu. Naše výsledky můžeme převážně považovat za pozitivní. S cizími lidmi na internetu komunikuje pouhých 8 % respondentů. Pokud se podíváme na nejčastěji zveřejňované údaje, zjistíme, že většina žáků zveřejňuje své jméno a příjmení. 66 % zveřejňuje svoji fotografii, s čímž se dnes běžně setkáváme, jelikož profilová fotografie bývá součástí jednotlivých účtů na sociálních sítích. Riskantnější údaje (telefonní číslo, adresa bydliště, rodné číslo atd.) zveřejňuje malá část respondentů. A jsou tu i žáci (11 %), kteří nezveřejňují žádný svůj údaj. Jediné nebezpečné chování, které z našich výsledků vyplynulo je vzájemné sdílení hesel ke svým profilům na sociálních sítích či do e-mailové adresy. Svě heslo někomu prozradilo 70 žáků (30 % dotazovaných), což není nízký počet. Riskantnost vidíme především v tom, že na profilu či v e-mailové schránce bývá spousta osobních údajů či intimních informací. A pokud má k těmto informacím přístup někdo cizí, může jich jednoduše zneužít.

Bylo překvapující, že 98 % dotazovaných slyšelo o samotném pojmu kyberšikana. I přes to, že pojem tolik žáků zná, nemohli jsme se přímo dotazovat na zkušenost s kyberšikanou. Nepředpokládáme, že žáci znají její definici a všechny faktory a souvislosti, které se s kyberšikanou pojí. Proto byla položena otázka, zda žákům za poslední rok někdo ubližoval na

internetu nebo přes komunikační zařízení (např. telefon). Na tuto otázku 20 % žáků odpovědělo, že jim někdo ubližoval. 47 žáků se tedy setkalo s některým z projevů kyberšikany. Nejčastěji to bylo šíření pomluv, nadávání či vyhrožování. 6 žáků se však setkalo i se sdílením/zveřejňováním jejich videa či fotografie, za které se následně styděli. Za 5 žáků se někdo vydával a používal jejich jméno bez souhlasu. Nemůžeme tvrdit, že takové chování je jen běžným pošťuchováním mezi dětmi a dospívajícími. Přestože je znalost pojmu kyberšikana tak vysoká, nemělo by se přestávat s neustálou prevencí. Měli bychom informovat žáky o zásadách bezpečnosti na internetu, ale i o tom, jak může takový projev kyberšikany oběti ublížit.

Naše výzkumné šetření směřovalo především k testování stanovených hypotéz. Ze čtyř hypotéz jsme dvě zamítli a dvě přijali. Nyní se na výsledky podíváme detailněji.

Naše první hypotéza zjišťovala, zda existuje závislost mezi navštěvovaným ročníkem a znalostí pojmu kyberšikany. Předpokládali jsme, že mladší žáci (šestý a sedmý ročník) budou pojem znát méně než starší žáci (osmý a devátý ročník). Ačkoli byla znalost pojmu kyberšikana vysoká, nepodařilo se potvrdit naši hypotézu. Bylo překvapivé, že naopak mladší žáci znají tento pojem více. Pouze jeden žák ze sedmého ročníku pojem neznal. V šestém ročníku byla znalost stoprocentní. Z tohoto můžeme vyvodit, že preventivní programy a informační přednášky se rozmohly až v poslední době, proto mohou být mladší žáci v tomto okruhu vzdělanější.

Druhá hypotéza zkoumala závislost pohlaví a setkání se s projevem kyberšikany, a to z pozice oběti. Zajímalo nás, zda se s kyberšikanou setkávají více dívky než chlapci. Naše domněnka se potvrdila a dívky se opravdu setkávají s projevem kyberšikany častěji než chlapci. Jak jsme již uváděli výše, dívky dle našeho názoru tráví více času na sociálních sítích, kde sdílí své fotografie a komunikují s cizími lidmi. Sdílené fotografie jsou mnohdy intimní. Některé dospívající dívky v současné době nemají velké zábrany a sdílí s veřejností cokoli. To může podněcovat k využití takového materiálu a následné kyberšikaně.

Naší třetí hypotézou jsme ověřovali, komu by se žáci svěřili v případě, kdyby je někdo na internetu nebo přes komunikační zařízení obtěžoval. Předpokládali jsme, že dívky i chlapci se se svými problémy nejčastěji svěřují svým vrstevníkům. U kamarádů v tomto věku hledají pomoc i oporu a vyhýbají se svěřování se autoritě. Testováním výsledků jsme však prokázali, že žáci se raději svěřují svým rodičům než kamarádům. Toto je pro nás zajímavý závěr, jelikož jsme i v literatuře nacházeli opačné názory. Je pozitivní, že dívky a chlapci jsou ochotní se se

svými problémy svěřit svým rodičům. Domníváme se, že rodiče mohou zasáhnout více než by mohli pomoci samotní kamarádi. Nejhorší situace však nastává, pokud se žáci se svými problémy nesvěří nikomu. Takových žáků v našem šetření bylo 11 %.

Poslední hypotéza předpokládala, že žáci tráví čas na internetu častěji na sociálních sítích než vzděláváním a vypracováváním domácích úkolů. Toto tvrzení se nám potvrdilo. Jak jsme již upozornili, sociální sítě jsou nejoblíbenější a nejčastější internetovou aktivitou žáků. Nemůžeme se tedy divit, že příprava do školy si oproti sociálním sítím vede špatně. Nechceme na sociální sítě pohlížet pouze negativně. Je to zajímavý koncept plný nových možností a nové inspirace. Pokud se však podíváme blíže, spojení sociální sítě nám zní spíše jako oxymoron. Lidé se tu sice svým způsobem setkávají, komunikují a sdílí svoje život. Ale tyto sdílené informace bývají většinou poupravené a přibarvené, aby získaly co nejvíce obdivu. Lidé si zde sice mohou psát celý den, nic se ale nevyrovná kontaktu a setkání tváří v tvář. Člověk trávící čas na sociálních sítích komunikuje za monitorem v prázdném pokoji celý den, aniž by vyšel z domu. A právě toto chování nám se slovem sociální příliš nekoresponduje.

ZÁVĚR

Z celého textu naší práce vyplývá, že kyberšikana je komplexní a poměrně složitý jev, který zatím není dostatečně vyzkoumaný a definovaný. Práce poukazuje na nebezpečnost tohoto jevu a vysvětluje základní pojmy, rozdělení či samotnou kyberšikany. Teoretická část neopomíná zmínit souvislosti a prostředí, ve kterém kyberšikana vzniká. Věnujeme se především internetu a novým technologiím. Dále práce přehledně popisuje projevy kyberšikany a nástroje pro její šíření. Do textu jsme zařadili i fenomény jako kybergrooming a sexting, které dle našeho názoru s problematikou kyberšikany a pohybem na internetu úzce souvisí. Věnujeme se i jednotlivým aktérům. Vedle agresora a oběti neopomínáme zmínit i publikum, které má v tomto procesu také zásadní pozici. V poslední teoretické kapitole předkládáme přehled českých i zahraničních projektů a možnosti řešení kyberšikany.

Praktická část práce vychází z výzkumného šetření. To proběhlo bez komplikací na Základní škole v Kolíně během ledna. Do průzkumu byl zapojen celý druhý stupeň. Jednotlivé ročníky byly navštěvovány osobně a pro účely naší práce jsme získali 231 vyplněných dotazníků. Data byla přepsána do záznamového archu a následně zpracována do jednotlivých grafů a tabulek.

Hlavním cílem průzkumu bylo zjistit, zda se problematika kyberšikany žáků skutečně dotýká. Zajímala nás především informovanost žáků, jestli se s pojmem kyberšikana setkali, popřípadě kde. Překvapujícím závěrem pro nás bylo velké procento žáků, kteří se s pojmem kyberšikana setkali. Nepotvrdili jsme však původní domněnku, že pojem kyberšikana budou znát spíše starší žáci. Zajímavým faktem je, že se s pojmem setkalo naopak více mladších žáků. Dále bylo dílčím cílem výzkumného šetření zjistit, zda mají žáci zkušenosti s některým z projevů kyberšikany, a to z hlediska oběti. Zde jsme potvrdili naši hypotézu, že s projevy kyberšikany se setkávají spíše dívky než chlapci. Šetření objasnilo i které projevy kyberšikany se nejčastěji vyskytují. Průzkum jsme zaměřili i na samotný pohyb žáků na internetu. Kolik času zde tráví, které aktivity vyhledávají nebo zda se chovají bezpečně. Zjistili jsme, že žáci internet využívají spíše pro zábavu a komunikaci než například pro školní potřebu. Nejoblíbenějšími aktivitami žáků jsou sociální sítě, sledování videí a chatování. Z hlediska bezpečnosti na internetu si respondenti vedou pozitivně. Jediným zarážejícím faktem je nezanedbatelný počet dívek a chlapců, kteří sdílejí s ostatními svá hesla k e-mailovým schránkám či k profilům na sociálních sítích, což může být mnohdy riskantní.

Celému výzkumnému šetření se detailně věnuje poslední kapitola. Zde je podrobně popsána použitá metodologie, stanovené cíle a hypotézy. Dále praktická část práce objasňuje, jak konkrétně probíhal sběr dat a jejich analýza. Získaná data jsou prezentována pomocí grafů a tabulek. V závěru kapitoly přinášíme objektivní prezentaci jednotlivých dat, vyhodnocení hypotéz a také naši vlastní subjektivní interpretaci a závěry.

Domníváme se, že proces kyberšikany se bude vlivem rozvoje nových technologií a přístupu k internetu nadále vyvíjet. Proto je třeba na tuto oblast bádání brát ohledy a důkladně se tomuto problému věnovat. Také je třeba v rámci prevence nepoučovat děti a dospívající pouze o zásadách bezpečnosti na internetu, ale i o nebezpečnosti kyberšikany, sextingu, kybergroomingu a dalších podobných jevů. Do prevence by se neměly zapojit pouze jednotlivé školy, ale také by na ni měli myslet rodiče žáků. V našem výzkumném šetření jsme zjistili, že dívky a chlapci by se se svými problémy šli nejčastěji svěřit právě svým rodičům. Proto by měli být dostatečně informováni a připraveni svým dětem pomoci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ČERNÁ, Alena a kol., 2013. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4577-0.
2. HULANOVÁ, Lenka, 2012. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-545-9.
3. CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
4. KOLÁŘ, Michal, 2011. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-871-5.
5. KOPECKÝ Kamil, 2010. *Kybergrooming: nebezpečí kyberprostoru*. Olomouc: NET UNIVERSITY s.r.o. ISBN 978-80-254-7573-7.
6. KOPECKÝ, Kamil a kol., 2015. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4861-9.
7. KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ, 2016. *Bezpečně na internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5595-3.
8. MARTÍNEK, Zdeněk, 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., akt. a rozš. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5309-6.
9. PECÁKOVÁ Iva, 2011. *Statistika v terénních průzkumech*. 2., dopl. vyd. Praha: Professional Publishing. ISBN 978-80-7431-039-3.
10. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ, 2003. *Pedagogický slovník*. 4. akt. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.
11. SPITZER, Manfred, 2014. *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host. ISBN 978-80-7294-872-7.
12. SPITZER, Manfred, 2016. *Kybernemoc!: jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*. Brno: Host. ISBN 978-80-7491-792-9.
13. SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ a Veronika KREJČÍ, 2013. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3911-2.
14. ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol., 2014. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5010-1.
15. ŠMAHAJ, Jan, 2014. *Kyberšikana jako společenský problém: Cyberbullying as a social problem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4227-3.

16. VÝROST Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, 2008. Sociální psychologie. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1428-8.
17. ZIMBARDO, Philip a Nikita D. COULOMBOVÁ, 2017. *Odpojený muž: jak technologie připravuje muže o mužství a co s tím.* Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5797-1.

PŘÍLOHY

Příloha A – dotazník vlastní konstrukce

Vážení žáci,

studuji třetí ročník na Univerzitě v Pardubicích. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který mi pomůže při zpracování mé bakalářské práce. Tématem je používání internetu a kyberšikana. Vyplňování Vám nezabere více než 10 minut. Vaše odpovědi jsou anonymní a budou použity jen pro účely bakalářské práce. Pokud není v závorce uvedeno něco jiného, zaškrtněte, prosím, jen jednu odpověď. Děkuji Vám!

Kateřina Zajícová

1. Jaké komunikační zařízení vlastníš? (Zaškrtni jednu nebo více odpovědí)

mobilní telefon   počítač nebo notebook   tablet   jiné   žádné

2. Kde používáš internet? (Zaškrtni jednu nebo více odpovědí)

doma   ve škole   u kamarádů   kdekoliv, mám internet v mobilu

jinde, uveď, kde: _____   nikde

3. Jak často používáš internet?

každý den více než 3 hodiny   každý den 1 až 3 hodiny

každý den přibližně 1 hodinu   několikrát týdně   jednou týdně

několikrát měsíčně   jednou měsíčně   nikdy

4. Co na internetu nejčastěji děláš? (Zaškrtni maximálně 3 odpovědi)

surfuji na webových stránkách   prohlížím si sociální sítě (např. Facebook, Instagram)

chatuji   sleduji videa, filmy nebo seriály

hraji online hry   hledám věci do školy, dělám domácí úkoly

poslouchám hudbu   jiné, uveď: _____

5. Řekl jsi někdy někomu své heslo (např. do e-mailu nebo na svůj profil na soc. síti)?

ano   ne

6. Které údaje na internetu zveřejňuješ? (Zaškrtni jednu nebo více odpovědí)

jméno a příjmení   svoji fotografii   e-mail   telefonní číslo
 adresu bydliště   rodné číslo   jiné   žádný údaj nezveřejňuji

7. Myslíš si, že je nebezpečné dávat na internet svoje fotografie?

ano   ne   nevím

8. Píšeš si někdy na internetu s cizími lidmi?

ano, párkrát se mi to stalo   ano, dělám to často   ne

9. Slyšel(a) jsi někdy o pojmu kyberšikana?

ano   ne

Pokud jsi odpověděl(a) ano, kde jsi se s tímto pojmem setkal(a)

ve škole   doma   na internetu   v televizi

jinde, uveď: _____

10. Ublížoval ti někdo za poslední rok na internetu nebo přes komunikační zařízení (např. telefon)?

ano   ne

Pokud jsi odpověděl(a) ano, vyber z následujících možností, jak ti někdo ublížoval

někdo o mně šířil pomluvy   někdo mi nadával nebo vyhrožoval

někdo používal moje jméno bez mého souhlasu a vydával se za mě

někdo sdílel/zveřejnil moji fotografii/video, za které jsem se styděl(a)

jinak, uveď _____

11. Pokud by ti někdo ubližoval na internetu nebo pomocí telefonu, komu by ses svěřil(a)?

kamarádovi   rodičům   třídnímu učiteli   výchovnému poradci

někomu jinému, napiš komu: _____   nikomu

12. Kolik je ti let?

11 let nebo méně   12 let   13 let   14 let   15 let nebo více

13. V jaké třídě studuješ?

šesté   sedmé   osmé   deváté

14. Kdo jsi?

žena   muž

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku!

Příloha B – záznamový arch pro získaná data z dotazníků

TAZ	komunikační zaříz			2. kde internet			číslo	4. aktivity						heslo	6. údaje					kde?					jak?			světř	věř	třída	4. pohlav									
	mo	pc	tač	tač	ir	žá		šk	ka	da	ir	nik	su		so	ch	vi	hr	šk	hu	jin	jm	fo	e-	řá	do	rod					ir	žá	fo	ci	po	sko	do	int	tv
1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	3	1	1	1	2	1	2	3	12	6	muž											
2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	12	6	muž											
3	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	11	6	muž											
4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	3	1	1	1	1	1	1	1	12	6	žena											
5	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	2	2	12	6	muž										
6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	1	12	6	muž											
7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	13	6	muž											
8	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	12	6	žena											
9	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	3	1	1	1	2	1	2	1	12	6	muž											
10	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	12	6	muž										
11	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	2	3	12	6	muž										
12	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	1	12	6	žena											
13	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	2	4	12	6	muž										
14	1	1	1	1	1	1	1	6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	2	1	1	1	1	2	1	3	13	6	muž										
15	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	12	6	muž											
16	1	1	1	1	1	1	1	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	1	1	1	1	3	12	6	žena											
17	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	2	12	6	muž										
18	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	6	žena										
19	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	2	1	2	1	12	6	žena										
20	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	2	2	12	6	muž										
21	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	2	1	12	6	žena										
22	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	1	2	12	6	muž										
23	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	2	2	12	6	žena										
24	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	2	2	11	6	žena										
25	1	1	1	1	1	1	1	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	6	žena										
26	1	1	1	1	1	1	1	4	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	12	6	žena										
27	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	1	1	1	1	2	1	2	2	11	6	žena										
28	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	1	1	2	1	2	4	12	6	muž										
29	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	3	3	1	1	1	2	1	2	1	12	6	žena											
30	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	1	1	1	3	3	1	1	1	2	1	2	1	12	6	žena											
31	1	1	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	12	6	žena											
32	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	2	3	12	6	muž											
33	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	2	5, h	12	6	muž											
34	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	2	12	6	žena										
35	1	1	1	1	1	1	1	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	1	1	2	1	4	11	6	muž											
36	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	1	1	1	1	2	1	3	11	6	muž											
37	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	3	1	1	1	2	1	2	1	11	6	muž											
38	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	12	6	muž											
39	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	1	2	1	2	2	12	6	žena											
40	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	1	11	6	žena											
41	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	12	7	muž											
42	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	11	6	muž											
43	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	12	6	žena											
44	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	12	6	žena											
45	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	1	12	6	žena											
46	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	3	1	1	2	1	2	2	12	6	muž											
47	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	12	6	žena											
48	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	12	6	žena											
49	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	3	3	1	1	1	2	1	2	1	11	6	žena											
50	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	11	6	muž											
51	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	12	6	žena											
52	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	13	6	muž											
53	1	1	1	1	1	1	1	4	1	1	1	1	2	1	1	1	1	3	3	1	1	1	2	1	2	1	12	6	žena											
54	1	1	1	1	1	1	1	4	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	3	1	1	1	2	1	2	2	11	6	žena											
55	1	1	1	1	1	1	1	6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	2	14	6	muž										
56	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	3	1	1	1	2	1	2	5, Li	13	7	muž											
57	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	12	6	žena											
58	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	2	2	12	6	žena										
59	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	2	4	12	6	muž											
60	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	2	1	2	2	12	6	žena											
61	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	2	1	12	6	žena											
62	1	1	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2	1	1	1	11	6	žena										
63	1	1	1	1	1	1	1	5	1																															

76	1	1	1		1		1	1	1	1		1	1	1		1	1	1	1	13	7	žena				
77	1			1			3	1	1	1		2	1		1		1	3	1	1	2	2	13	7	žena	
78	1	1		1	1	1	1	1	1	1		2	1	1	1	1		2	1	1	1	2	13	7	muž	
79	1	1		1	1	1	2		1	1	1	2	1	1	1		3	3	1	1	2	2	12	7	žena	
80	1	1	1		1		3	1	1	1		2	1	1	1		1	3	1	1	2	2	12	7	žena	
81	1			1	1		2	1	1	1		2	1	1			3	3	1	1	1	2	3	13	7	žena
82	1	1			1		2	1	1		1	2	1	1			1	3	1	1		2	2	13	7	žena
83	1	1	1		1		2	1	1	1		2	1	1	1		1	3	1	1	1	2	1	12	7	žena
84	1	1	1		1	1	1	1	1	1		2	1	1	1		1	2	1	1		2	1	12	7	žena
85	1	1		1	1		2	1	1	1		2	1	1			3	3	1	1	1	2	1	12	7	žena
86	1	1		1	1	1	1	1	1	1		2				1	3	3	1	1		2	2	14	7	žena
87	1	1		1	1		2	1	1	1		2	1	1			2	3	1	1	1	2	4	13	7	muž
88	1	1	1		1		1		1	1		2	1	1	1		2	1	1	1	1	2	5	13	7	muž
89	1	1	1		1	1	1	1	1	1		1	1	1			3	3	2			2	1	13	7	muž
90	1	1			1	1	1	1	1	1		1	1	1	1		1	2	1		1	1	1	13	7	žena
91	1	1	1		1	1	1	1	1	1		2	1	1	1		3	3	1	1		2	2	12	7	žena
92	1	1	1		1		1	1	1	1		1	1	1	1		2	1	1		1	1	1	12	7	žena
93	1	1	1		1	1	1	1	1	1		1	1	1	1		2	3	1	1		2	3	12	7	muž
94	1	1		1	1	1	1	1	1	1		2	1	1	1		3	3	1	1		2	2	13	7	žena
95	1	1		1	1		2		1	1	1	2	1	1	1		2	3	1	1		2	1	13	7	muž
96	1			1			1			1		2				1	2	1	1	1		2	2	12	7	žena
97	1	1	1		1	1	4	1	1	1		1	1	1	1	1	2	1	1		1	2	2	12	7	žena
98	1	1	1		1	1	2	1	1	1		2	1	1			2	1	1	1		2	3	12	7	muž
99	1	1	1			1	1	1	1	1	1	1	1	1			1	1	1	1		2	13	7	žena	

100	1	1	1			1	1	1	1	1		2	1	1	1		2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	13	7	žena		
101	1	1	1		1	1	1	1	1	1		2	1	1			2	1	1		1	2					2	12	7	žena	
102	1	1			1		3	1	1	1		2	1	1			1	3	1	1		2					3	14	7	žena	
103	1	1	1	1		1	2	1	1	1		2	1	1			3	3	1	1	1	2				3	13	7	muž		
104	1	1	1	1		1	1	1	1	1		1	1	1			2	3	1	1	1	1	2			1	13	7	muž		
105	1	1	1	1		1	1	1	1	1		1	1	1	1		2	1	1	1		1	1			1	13	7	muž		
106	1	1	1	1		1	2	1	1	1		2	1	1	1		3	3	1	1		2				2	13	7	muž		
107	1	1	1	1		1	2	1	1	1		2	1	1	1	1		3	3	1	1	1	1	1	1	1	3	13	7	muž	
108	1	1	1	1		1	1	1	1	1		2	1	1	1		2	3	1	1	1	1	2			1	13	7	muž		
109	1	1	1		1	1	2	1	1	1		2	1	1			1	3	1		1	2				2	13	7	muž		
110	1	1	1	1		1	1	1	1	1		2	1	1			3	3	1	1	1	1	2			4	13	7	muž		
111	1	1	1		1	1	2	1	1	1		2	1				3	3	1		1	2				2	12	7	muž		
112	1	1	1		1		1	1		1	1	1				1	1	2	1	1		2				2	13	7	žena		
113	1	1	1		1		2		1			2				1	1	3	1	1		2			1	1	1	1	13	7	muž
114	1	1	1		1	1	4	1	1	1		2	1				3	3	1	1		2				2	13	7	muž		
115	1	1	1		1	1	3			1	1	2	1	1			1	3	1	1		2				6	13	7	muž		
116	1	1	1		1	1	1	1	1	1		1	1	1	1		1	1	1		1	2				1	12	7	muž		
117	1	1			1		2	1	1	1		2	1	1			1	3	1	1		2				2	12	7	žena		
118	1	1	1		1		3		1	1		2				1	1	3	1	1		2				1	13	7	žena		
119	1	1	1		1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	2	1	1	1	1	1	1	1	6	13	7	žena	
120	1	1			1	1	1	1	1	1		2	1	1	1		2	1	1	1		2				1	13	7	muž		
121	1	1			1	1	4	1	1	1		1					3	1	1		1	2				1	13	7	muž		
122	1	1	1		1	1	2		1	1		2	1	1			3	2	1	1		2				1	13	7	muž		
123	1	1	1		1	1	1	1	1	1		1				1	3	3	1	1		2			1	1	3	13	7	muž	
124	1	1	1		1		2	1	1	1		2	1	1			1	2	1	1		2				4	13	7	muž		

125	1	1		1	1		4		1	1	1	2	1				3	1	1	1	1	1	2			2	13	7	muž	
126	1	1	1		1	1	2			1	1	1	1				2	1	1		1	2					2	12	7	muž
127	1	1	1		1		6		1	1	1	1	1				3	3	1	1		2				6	12	7	muž	
128	1	1	1		1		1, bat	2		1	1	1	1				1	1	1	1		2				2	14	7	muž	
129	1	1	1		1	1	1	1		1		2	1	1			2	3	1		1	2				2	14	8	muž	
130	1	1			1		2	1	1	1		2	1	1	1		2	1	1	1		1	1			6	13	8	žena	
131	1				1		2		1	1	1	2	1	1			2	3	1		1	2				1	14	8	žena	
132	1	1			1		1	1	1	1	1	2				1	3	3	1	1		2				2	14	8	muž	
133	1	1	1		1	1	2	1	1	1		2	1	1	1		2	3	1	1		2				2	14	8	muž	
134	1	1	1	1		1	1	1	1	1		1	1	1			3	2	1	1		2				5, pr	14	8	muž	
135	1	1	1	1		1	1	1	1	1		1	1	1			3	2	1	1		1	2			5, pr	15	8	muž	
136	1	1	1		1		1	1		1	1	2	1	1			3	3	1		1	2				2	13	8	muž	
137	1	1			1	1	2	1	1	1		1	1	1			1	3	1	1		1	2			2	14	8	muž	
138	1	1	1		1	1	1	1	1	1		1	1	1			2	1	1	1		1	1			1	14	8	žena	
139	1	1	1	1		1	1	1	1	1		2	1	1	1		2	3	1	1		1	1			6	14	8	žena	
140	1				1	1	1	1	1	1		2	1	1			3	1	1		1	2				2	14	8	muž	
141	1				1		6	1	1	1		2	1	1			2	1	1	1		2				2	14	8	muž	
142	1	1			1	1	3		1	1	1	2	1				1	3	1	1	1	1	2			4	13	8	žena	
143	1	1	1		1	1	4	1	1	1		2	1	1			3	3	1	1		2				2	14	8	muž	
144	1				1		1	1		1	1	2	1	1			1	3	1	1		1	2			1	13	8	žena	
145	1	1	1		1		1	1	1	1		2	1	1			2	1	1		1	2				3	14	8	žena	
146	1	1	1		1		1	1	1	1		2	1	1			1	1	1		1	2				2	14	8	žena	
147	1	1			1		2		1	1	1	2	1				3	1	1		1	1	1			2	13	8	muž	
148	1	1			1		1	1	1	1		2	1	1	1	1		2	3	1	1		2			2	13			

150	1	1		1	1		2		1	1	1	2			1	1	1	1		2			2	14	8 muž		
151	1	1			1		2		1	1	1	2			1	3	3	1	1		2			2	13	8 muž	
152	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	2	1	14	8 muž	
153	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	3	1	1		2			1	14	8 muž	
154	1	1		1			2	1	1	1		2	1		3	3	1	1		2			1	14	8 žena		
155	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	3	1	1		2			2	14	8 žena		
156	1	1	1	1			1		1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	2			2	13	8 muž	
157	1	1		1	1		2	1	1	1	1	2	1		3	1	1	1		2			2	14	8 žena		
158	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1		1	2			1	14	8 žena	
159	1	1		1	1		2		1	1	1	2	1		1	3	1	1		2			2	13	8 žena		
160	1	1		1	1	1	4	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1		1	1	1			1	13	8 muž	
161	1	1	1	1	1	1	2		1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2			2	14	8 muž
162	1			1			5		1		2				1	3	3	1	1		2			2	14	8 žena	
163	1			1			2	1	1	1	1	2	1		3	1	1	1		2			2	14	8 muž		
164	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1		2			1	13	8 muž		
165	1	1		1		1, bak	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		2			1	13	8 muž		
166	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	3	1	1		2			4	13	8 muž		
167	1	1		1			4		1	1	1	1	1		1	1	3	1	1		1		1	2	14	8 muž	
168	1	1		1	1		1	1	1	1	1	2			1	1	1	1		2			2	14	8 muž		
169	1	1		1			1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1		1		1	1	13	8 žena		
170	1	1		1	1		2	1	1	1	1	2	1	1	3	3	1	1		1	1		1	13	8 žena		
171	1	1		1	1		1	1	1	1	1	2	1	1	2	3	1	1		1	1		1	6	14	8 žena	
172	1	1	1	1	1	1	1	1			2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	6	13	8 muž	
173	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1		2			2	14	8 muž		
174	1			1			2		1		2	1	1		1	3	1		1	2			2	14	8 muž		
175	1	1		1			2		1	1	1	2	1	1	1	1	1	1		2			2	14	8 muž		
176	1	1		1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	14	8 žena		
177	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			1	3	3	1	1		2			3	14	8 muž	
178	1	1	1	1	1	1	6		1	1	1	2	1		1	3	1	1		2			2	13	8 muž		
179	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	3	1	1	1		2			6	14	8 žena		
180	1	1		1			1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	15	8 žena		
181	1	1	1	1	1	1	2		1	1	1	2			1	3	1	1		1	2			2	14	8 žena	
182	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	3	3	1	1		2			2	14	9 muž		
183	1			1			2	1			2	1	1		3	3	1	1		2			2	14	9 muž		
184	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	3	14	9 žena	
185	1	1		1			2	1	1	1	1	2	1	1	3	3	1	1		2			1	14	9 žena		
186	1	1		1	1		2	1	1	1	1	2	1	1	3	3	1	1		1	2			2	14	9 muž	
187	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	15	9 žena		
188	1	1		1			2	1	1	1	1	2	1	1	3	3	1	1		2			2	14	9 žena		
189	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	3	1	1	1		2			2	14	9 muž		
190	1	1	1		1		2	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1		2			2	15	9 žena		
191	1	1		1			1	1	1	1	1	2	1	1	3	1	1	1		2			2	14	9 muž		
192	1	1		1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	3	3	1	1		2			3	15	9 muž		
193	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	2	1		2	3	1	1		1	1		2	15	9 žena		
194	1			1			2	1			2	1			3	3	1		1	2			2	15	9 žena		
195	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1		1	2			1	15	9 muž	
196	1	1		1			1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1		2			2	15	9 muž		
197	1	1		1			2	1	1	1	1	2	1	1	1	3	1	1		2			2	14	9 žena		
198	1	1		1	1		2	1	1	1	1	2	1	1	1	3	1	1		1	1		1	14	9 žena		
199	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	2			4	15	9 muž	
200	1	1		1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1		1	2			2	15	9 muž	
201	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	3	1	1		2			2	14	9 muž		
202	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	2			2			6	14	9 muž		
203	1	1		1	1		2	1	1	1	1	2	1	1	2	3	1	1		2			2	15	9 muž		
204	1	1	1		1		2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1		2			2	14	9 žena		
205	1	1		1	1		1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1		1	2			1	15	9 žena	
206	1	1		1			1	1	1	1	1	2			1	3	3	1	1	1	2			2	15	9 muž	
207	1	1		1			2	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1		2			1	15	9 žena		
208	1	1		1	1	1	4	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1		2			2	15	9 muž		
209	1	1		1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	2	3	1	1		1	2			1	14	9 muž	
210	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1		2			2	15	9 muž		
211	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	3	3	1		1	2			4	14	9 muž		
212	1	1	1	1			4	1	1	1	1	2	1		3	3	1	1		2			3	15	9 muž		
213	1			1	1		4	1	1	1	1	2	1	1	3	3	1	1		2			2	14	9 muž		
214	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	2			2	14	9 muž	
215	1			1			1		1	1	1	2	1		3	1	1	1		2			2	15	9 muž		
216	1	1		1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	3	1	1		2				2	15	9 muž		
217	1	1	1				1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1		1	2			2	15	9 žena		
218	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	2	1	1		1	1	1	1	15	9 muž		
219	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2		1	1	1	1	6	14	9 muž	
220	1	1	1		1		2		1	1	1	2	1	1	2	3	1	1		2			2	15	9 žena		
221	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1		1	1	1	1	15	9 žena		
222	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1		1	1	1	1	1	14	9 žena	
223	1	1		1			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		2			2	15	9 žena		
224	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1	1		1	2			1	15	9 žena	
225	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	3	1		1	2			2	15	9 muž		
226	1	1		1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1		2			2	14	9 žena		
227	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	2	3	1	1		2			2	15	9 muž		
228	1	1		1			2	1	1	1																	